

Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Serial Procedure and Simplified Trial Regulations

Zahit YILMAZ*
Özge APIŞ**

Öz

Seri muhakeme ve basit yargılama Türk Ceza Muhakemesi Sistemi'ne 7188 sayılı Kanun ile dahil olmuşlardır¹. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 250 ila 252. maddeleri arasında düzenlenen kurumlar, yargı sisteminin iş yükünü azaltma temelinde şekillenmişlerdir. Hal böyle olunca, adı geçen kurumlar ceza muhakemesine hakim olan bir çok ilke ve diğer yandan şüpheli/sanık hakları bakımından eleştirilere maruz kalmıştır.

Bu kapsamda yapacağımız çalışmada, seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin uygulanma şartları, her bir madde ve fıkra kapsamında ayrı ayrı ele alınacak, bunların uygulanmasına ilişkin görüş, öneri ve eleştirilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: 7188 Sayılı Kanun, Seri muhakeme, Basit yargılama, Şüpheli/sanık hakları.

Abstract

Serial procedure and simplified trial have been included in the Turkish Criminal Procedure System with Law No. 7188. The institutions regulated between the articles 250 and 252 of the Criminal Procedure Code (CMK) no. 5271 were formed on the basis of reducing the workload of the judicial system. The aforementioned institutions have been exposed to criticism in terms of many principles dominate criminal procedure and, on the other hand, suspect/accused rights.

In this context, the conditions of application of serial procedure and simplified trial will be discussed separately within the scope of each article and subsection, and opinions, suggestions and criticisms regarding their application will be made.

Keywords: Law No. 7188, Serial procedure, Simplified trial, Suspect/accused rights.

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, E-Mail: zahityilmaz@marmara.edu.tr

** Dr. Öğr. Üyesi, Ömer Halisdemir Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Hukuk Bilimleri Anabilim Dalı, E-Mail: ozge.apis@ohu.edu.tr

1 Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No:7188, Kabul Tarihi: 17/10/2019, RG, 24.10.2019, s.30928.

Giriş

17/10/2019 Tarihinde 7188 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 23 ila 25. maddeleriyle, 2/7/2012 Tarihinde ve 6352 Sayılı Kanun'un 105. maddesiyle ilga edilen 250, 251, 252. maddeler, başlıkları ile birlikte yeniden düzenlenmiş, ceza muhakemesi sistemimize “*seri muhakeme usulü*” ve “*basit yargılama usulü*” dahil edilmiştir.

Seri muhakeme usulü, CMK'nun 250. maddesi ve Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği (CMSMY) kapsamında düzenlenmiş, basit yargılama usulüne ise CMK'nun 251. ve 252. maddelerinde yer verilmiştir.

Gerek seri muhakeme ve gerekse basit yargılama usulü, muhakeme sürecini formal gerekliliklerden arındırarak makul sürede yargılanma hakkını tesis etme iddiasında olmakla birlikte, diğer yandan bu düzenleme açısından şüpheli/sanık açısından ceza indirim ve seçenek yaptırımlara çevirme, erteleme ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları söz konusu olmaktadır. Bunun yanında davayı kaybetme ihtimalinde muhakeme masraflarına ya da avukat tutma ihtimalinde vekalet ücretine, zaman kaybına katlanılması söz konusu olmamakta, sanık aleni yargılamada halkla yüz yüze gelmekten kurtulmaktadır. Bu usul ile ayrıca, yargılamanın ne zaman sona ereceğine ilişkin sorular da ortadan kalkmaktadır. Soruşturma/kovuşturma organları bakımından ise bu usuller muhakeme ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Tüm bu olumlu özelliklerine rağmen gerek seri muhakeme usulünün gerçek anlamda bir “*muhakeme*”, basit yargılamanın ise “*yargılama*” olup olmadığı tartışmalıdır. Zira aşağıda izah edileceği üzere seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısına oldukça geniş yetkiler tanınmakta, mahkeme bir onay mercii işlevi görmektedir. Basit yargılama usulü açısından ise yine aşağıda ayrıntılarıyla izah edileceği üzere genel muhakeme usulünün terk edilmesi ve kurumun niteliği gereği sözlülük esas olan ceza kovuşturmasının yazılı şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

Şu halde söz konusu kurumların, ceza muhakemesine hakim olan temel ilkeler ve özellikle sözlülük, yüz yüzelik, halka açıklık, vicdani kanaatin huzura getirilmiş ve tartışılmış delillere dayanılarak oluşturulacağı ilkeleriyle çatışmakta olduğu ifade edilebilir.

Çalışmamız dört bölümden oluşmakta olup, ilk bölümde seri muhakeme ve basit yargılama kavramlarına değinilecek, ikinci bölümde benzer kurumlarla karşılaştırma yapılacak, üç ve dördüncü bölümlerde ise seri muhakeme ve basit yargılama kurumları, her bir madde ve fıkra bakımından değerlendirilmeye çalışılacaktır.

I. Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Kavramları

A. Seri Muhakeme

7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 250. maddesi ve Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği (CMSMY) ² kapsamında düzenlenen seri muhakeme

² (CMSMY) (31.12.2019/30995 R.G.)

usulü, Cumhuriyet savcısının etkin bir rol üstlendiği muhakeme türüdür. Aslen, bunun bir muhakeme olup olmadığı da tartışılabilir; zira muhakeme kavramı, ileride de ifade edileceği üzere muhakeme sülhlerinin kolektif olarak katıldıkları bir süreci ifade etmektedir.

Seri muhakeme, soruşturma evresinin sonunda Cumhuriyet savcısına, Kanun'da tahdidi olarak sayılmış bazı suçlar bakımından uygulanacak cezai yaptırım hususunda takdir yetkisinin verildiği ve Cumhuriyet savcısının teklifi üzerine şüphelinin müdafii huzurunda bu teklifi kabul etmesiyle gerçekleşen bir anlaşma olarak ortaya çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle seri muhakeme, soruşturma evresinde, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına altına alan Cumhuriyet savcısının (CMK m. 160), kamu davasının açılmasının ertelenmesi yahut kamu davasının açılmasına yer olmadığı hallerde ve suçun işlendiği hususunda yeterli delile ulaştığında, Kanun'da belirtilen koşulların oluşmasına binaen, iddianame düzenlediği ve kolektif bir yargılamanın yapılmadığı ancak ceza yaptırımının belirlenebildiği bir muhakeme türüdür. Seri muhakeme usulünün mülga CMUK'ta yer alan ceza kararnamesi usulüne benzediği ifade edilmektedir². Bununla birlikte ileride ifade edileceği üzere ceza kararnamesi usulü basit yargılama usulü ile de benzerlik taşımaktadır.

Şu halde, seri muhakeme usulü soruşturma evresine ilişkin bir düzenleme olup, iddianamenin düzenlenmesi yerine, görevli mahkemeye hitaben seri muhakeme talep yazısının (talepname) düzenlendiği, Cumhuriyet savcısının, bu yazıda belirlediği cezai yaptırıma temel aldığı delilleri göstermek zorunda olmadığı (CMK m. 250/8), kural olarak hakimin yetkisinde olan hapis cezasının ertelenmesi (TCK m. 51), seçenek yaptırımlara çevrilmesi (TCK m. 50) ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması (CMK m. 231) kurumlarının da Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenebildiği *sui generis* bir kurumdur.

CMK'nun 174/1-c maddesine göre, seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin iadesi söz konusu olduğundan, seri muhakeme usulünün kabul edilmemiş olması doktrinde dava şartları kapsamında kabul edilmektedir³. Ayrıca doktrinde, seri muhakeme usulü açısından her ne kadar yaptırımı belirleyen makam savcı ise de hükmü kuracak olan merciin mahkeme olacağından hareketle, Anayasa'nın 9. maddesinde yer alan ve yargı yetkisinin Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır şeklindeki hükmün ihlal edilmemiş olacağı ifade edilmektedir⁴.

Seri muhakeme usulü, muhakeme sürecini formal gerekliliklerden arındırarak makul sürede yargılanma hakkını tesis etme iddiasında olan bir kurum olmakla birlikte, sözlülük, yüz yüzelik, halka açıklık, vicdani kanaatin huzura getirilmiş ve tartışılmış delillere dayanılarak oluşturulacağı ilkeleriyle çatışmaktadır⁵. Ancak diğer yandan kurumun, gerek şüpheli ve gerek ise soruşturma/kovuşturma organları bakımından pratik bir takım faydalarının olduğu da ifade edilmektedir. Şüpheli açısından bakıldığında, ceza indirimi ve seçenek yaptırımlara çevirme, erteleme ya da hükmün açıklanmasının

2 Ahmet Gökçen / Murat Balcı / M. Emin Alşahin / Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Ankara 2020, s.92.

3 Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.89.

4 Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.93.

5 Mustafa Ruhan Erdem / Cahide Şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)", *Ceza Hukuku Dergisi*, 2019, C: 14, S: 41, s. 575, 581 vd.

geri bırakılması kurumları söz konusu olmakta, davayı kaybetme ihtimalinde muhakeme masraflarına ya da avukat tutma ihtimalinde vekalet ücretine, zaman kaybına katlanılması söz konusu olmamakta, şüpheli aleni yargılamada halkla yüz yüze gelmekten kurtulmaktadır. Bu usul ile ayrıca, yargılamanın ne zaman sona ereceği yahut hangi ağırlıkta bir cezaya hükmedileceği gibi belirsiz hususlar ortadan kalkmaktadır. Soruşturma/kovuşturma organları bakımından ise muhakeme ekonomisine katkı sağlamaktadır⁶.

B. Basit Yargılama

7188 sayılı Kanun ile CMK'nun 251. maddesi kapsamında düzenlenen basit yargılama usulü, mahkemenin etkin bir rol üstlendiği muhakeme türüdür. Aslen, bunun da bir muhakeme olup olmadığı tartışılabilir; zira muhakeme kavramı, muhakeme sùjelerinin kolektif olarak katıldıkları bir süreci ifade etmektedir.

Basit yargılama, iddianamenin kabulünden yani kovuşturma aşamasına geçilmesinden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından getirilmiş olan bir muhakeme türüdür. Görüldüğü üzere bu muhakeme türünde, seri muhakemenin aksine katalog suçların bulunduğu bir liste mevcut değildir. Esasen basit yargılamaya konu olan suçlar bakımından, daha kovuşturma aşamasına geçmeden kamu davasının açılmasının ertelenmesi⁷ gibi alternatif yollar söz konusudur.

Basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağı mahkemenin takdirine bırakılmıştır (kşz. CMK m.250/1-m.251/1). Bir başka ifadeyle basit yargılama usulü, şartları oluştuğunda seri muhakeme usulü gibi tatbiki zorunlu olmayıp, söz konusu muhakeme türünün uygulanmasına karar verildiği takdirde, iddianamenin sanık, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmelerinin istendiği bir yöntemdir. Bu süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, TCK'nun 61. maddesi dikkate alınmak suretiyle, CMK'nun 223.maddesinde belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir⁸.

Şu halde basit yargılama usulü, kovuşturma evresine ilişkin bir düzenleme olup, iddianamenin düzenlenip kabul edilmesinin ardından, görevli mahkemenin duruşma açmasına gerek olmaksızın, mahkumiyet kararı da dahil olmak üzere, hüküm verebildiği, Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaada bulunmadığı, duruşma söz konusu olmadığından klasik bir yargılamadaki gibi iddia makamı olarak savcının bir yer işgal etmediği, mahkeme tarafından hapis cezasının ertelenmesi (TCK

6 Erdem/Şentürk, s. 575.

7 Murat Volkan Dülger, Yargı Reformu: Gerçekten Bir Reform Mu? https://www.academia.edu/40554795/Yarg%C4%B1_Reformu_Ger%C3%A7ekten_Bir_Reform_Mu,? (Erişim Tarihi:13.04.2020) s.9

8 Doktrinde basit yargılama usulünün, duruşma yapılmaksızın hüküm verilemeyeceği ilkesine, nispeten hafif suçlar için düzenlenmesi, tebligatta bu hususun sanığa bildirilmesi, sanığın açık biçimde karşı çıkması halinde duruşma açılması mecburiyeti sebepleriyle aykırı olmayacağı ifade edilmektedir. Olgun Değirmenci, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m.251-252)", *Terazi Hukuk Dergisi*, Ocak 2020, C:15 (1), S. 161,36-51, s.40.

m. 51), seçenek yaptırımlara çevrilmesi (TCK m. 50) ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması (CMK m. 231) kurumlarının da uygulanabildiği *sui generis* bir kurumdur.

II. Benzer Kurumlardan Farkı

A. İddia-Ceza Pazarlığı

Doktrinde savcı – sanık pazarlığı⁹, suçu üstlenme-itham pazarlığı¹⁰, itiraf pazarlığı¹¹, iddianame pazarlığı¹², şeklinde ifade edilen kurumun Türk hukukunda isimlendirilmesi konusunda bir birlik söz konusu değildir¹³. Kurumun sanığın, ceza muhakemesi neticesinde alacağı neticenin kendi hakkında daha lehe olması ve bunun için suçlu olduğunu kabul etmesi ile gerçekleşen bir tarafta sanık diğer tarafta savcılık ve bir onay-denetim mekanizması olarak mahkemenin yer aldığı bir anlaşmayı ifade ettiği tespit edilmektedir¹⁴.

İddia pazarlığının sonucu olan iddia anlaşmasının “*savcı ve sanığın, mahkemeye sundukları ve üzerinde anlaşmaya vardıkları metinde yer alan hükümler doğrultusunda aralarındaki ihtilaflı çözümlerini ifade ettikleri çift taraflı bir anlaşma*” olduğu da ifade edilmektedir¹⁵. Kurum açısından sanığın suçu ikrar ederek ceza muhakemesine katkıda bulunduğu, bunun karşılığında işlediği suçların bazılarının düşürülmesi bazıları açısından da alacağı cezanın indirilmesi söz konusu olmaktadır¹⁶.

Pazarlık usulünün çeşitli türleri söz konusudur. Başlıca türleri; sanığın isnat olunan suçu, daha az bir ceza karşılığında ikrar ettiği “*suç isnat pazarlığı*”, birden çok suç açısından suçlamanın söz konusu olduğu hallerde sanığın suçların tamamını değil bir kısmını ikrar ettiği “*suçlama sayısı pazarlığı*” ve sanığın kendisine verilecek cezayı bilerek, üst sınırdan ceza almak yerine pazarlık ederek daha az ceza almayı amaçladığı “*ceza pazarlığıdır*”¹⁷.

İddia pazarlığı ile ceza pazarlığı arasındaki farka işaret eden bir görüşe göre iddia pazarlığında savcının isnat edeceği suçu kesin olarak belirleyip sanığın ikrar etmesi halinde sanık temyiz yoluna

9 Yusuf Solmaz Balo / Ekrem Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C. XVII, Sa. 1-2, s.1247.

10 ahit ,Bıçak, “Onarıcı Adalet Yaklaşımıyla Ceza Adalet Sisteminin Yeniden İnşası (Tebliğ)”, *Adalet Şurası 10 – 11 Ocak 2018 / Ankara, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi & Sheraton Hotel III. Oturum Türk Ceza Hukukunda Adalet Anlayışı*, <https://www.bicakhukuk.com/wp-content/uploads/2018/01/Vahit-B%C4%B1%C3%A7ak-2018-Adalet-%C5%9Euras%C4%B1-Tebliğ%C4%9F.pdf>, (Erişim Tarihi 18.12.2019), s.7.

11 Mustafa Yücel , Ceza Adaletinde Sapmalar, *TBB Dergisi*, 2013 (105), s.19.

12 Pınar Bacaksız, “İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Ağustos 2008, Sayı: 7, s. 151.

13 Buna gerekçe olarak sistemin amaç olarak aynı doğrultuda olmasına rağmen ülkeden ülkeye uygulanma açısından farklılıklar arz etmesi gösterilmektedir. Enver KAŞLI, “Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı ve Türkiye’de Basit Yargılama Kanun Taslağının Değerlendirilmesi”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 2016, C.18, S.3, s.72.

14 Balo/Çetintürk, s.1247-1248, Ayrıca bkz. Mehmet Emin Yapar, Amerika Birleşik Devletleri Federal Ceza Hukukunda Plea Bargaining (İddia Pazarlığı) Kavramı ve Uygulaması, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2012, s.136, Kaşlı, s.73.

15 Yapar, s.130.

16 Balo/Çetintürk, s.1248.

17 Balo/Çetintürk, s.1248. Ayrıca bkz. Yapar, s.188.

başvuramamakta, hakimin ceza konusunda geniş takdir hakkı olmaktadır¹⁸. Ceza pazarlığında ise gerek isnat gerekse de cezanın miktarı pazarlık konusu yapılmaktadır¹⁹.

Esas olarak bir ABD ceza adaleti kurumu olan iddia-ceza pazarlık kurumunun birçok hukuk sisteminde bir takım değişikliklerle kabul edildiğini ifade etmek gerekmektedir. ABD sistemi açısından kuruma genellikle yeterli delilin olmadığı haller açısından başvurulduğu ifade edilmektedir. Suçunu ikrar eden kişinin masumiyet karinesi, jüri yargılaması ve tanıklarla yüzleşme gibi haklarından feragat ettiği anlaşılmaktadır. ABD sistemi açısından bazı eyaletlerde suçlar açısından sınırlandırmalar söz konusu olsa da kural olarak kurumun tüm suçlar bakımından uygulandığı ifade edilmektedir²⁰. Savcı-sanık pazarlığını en önemli amacının mahkemelerin iş yükünü azaltmak olduğu görülmektedir²¹. Bu sistem açısından savcının, yargılanma hakkından feragat eden sanık karşısında *de facto* olarak hakim fonksiyonu icra ettiği belirtilmektedir²². Müdafii ile savcı arasındaki pazarlık, sistemin ana yapısını oluşturmaktadır. Sistem açısından şüpheli müdafii, savcıyı, müvekkilinin daha az cezayı gerektiren isnadı ikrarı karşılığında daha az cezayı gerektiren bir isnatta bulunmaya ikna edebilir yahut savcı, şüpheliye daha az cezayı gerektiren bir isnatta bulunup bunun sanık tarafından kabulünü teklif edebilir²³. Bununla birlikte sistem açısından hakimin tamamen devre dışı kaldığını iddia etmek de doğru değildir. Doktrinde bu usulün savcı-müdafii arasında geçse de usul açısından hakimin tavrının önemli olduğu, hakimin ister istemez iddianame pazarlığının aktif-pasif süjesi olduğu ifade edilmektedir²⁴. Ancak her ne kadar kuruma “pazarlık” adı verilse de nihai olarak hükme karar veren hakimin, tarafların iradesini yerine getirdiği bu iradenin de esasen üstün durumda olan savcının iradesini yansıttığı ifade edilerek bu durumun tek taraflı bir yargılama olduğu belirtilmektedir²⁵.

7188 sayılı Kanun ile Türk hukuk sistemine dâhil olan seri muhakeme usulü bazı yönlerden iddia-ceza pazarlığı sistemine benzemektedir. Gerek seri muhakeme usulü gerekse de iddia-ceza pazarlığı usulleri savcının etkin olduğu ceza muhakemesi kurumlarıdır. Yine her iki sistem açısından da amaçlanan husus iş yükünün azaltılmasıdır. Ayrıca her iki sistem de tarafların anlaşmasına dayanmaktadır. Ancak seri muhakeme usulü ile iddia-ceza pazarlığı usulleri arasında belirgin farklılıklar da söz konusudur. Öncelikle iddia-ceza pazarlığı yukarıda ifade ettiğimiz üzere kural olarak belirli suçlara özgülenmiş bir düzenleme olmamasına karşın seri muhakeme usulü 5271 sayılı CMK’nun 250/1. fıkrasında belirtilen suçlar açısından söz konusudur. Seri muhakeme usulünün işletilmesi açısından suçun işlendiği konusunda yeterli delilin olması gerekirken, ABD sisteminde iddia-ceza pazarlığı genel olarak savcılık tarafından yeterli delilin olmadığı durumlar açısından söz konusu olmaktadır²⁶.

18 Nazım Tunç, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Bilecik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik 2010, s.45.

19 Tunç, s.45.

20 Balo/Çetintürk, s.1258.

21 Balo/Çetintürk, s.1275.

22 Yücel, s.19, Kaşlı, s.73.

23 Bacaksız, s.155.

24 Bacaksız, s.163.

25 Bacaksız, s.166.

26 Balo/Çetintürk, s.1258.

CMK'nun 250/1 inci maddesine göre seri muhakeme usulü soruşturma evresi sonunda belirli suçlarla ilgili olarak *kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği* takdirde uygulanabilecek bir usulken, iddia-ceza pazarlık usulü doğrudan uygulanabilecek bir usuldür. Sistemlerin uygulanma şartları haricinde, iddia-ceza pazarlığından farklı olarak seri muhakemenin uygulanacağı katalog suçların mağduru bakımından kanun koyucunun bu sistemi mağduru toplum olan diğer bir ifadeyle gerçek kişi olmayan suçlar açısından öngördüğü hususudur. Pazarlık usulü açısından söz konusu olan masum kişilerin de pazarlığın baskısıyla işlemedikleri suçu kabul etme tehlikesi²⁷ seri muhakeme usulü açısından da söz konusu olabilecektir.

CMK'nun 251. maddesi ile yürürlüğe giren basit yargılama usulü ile de tıpkı pazarlık usulünde olduğu gibi yargılamanın hızlanması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte basit yargılama usulü kovuşturma aşamasına dahil bir süreç olmasına karşın, pazarlık usulü yukarıda da ifade edildiği üzere soruşturma aşamasına dahil olan bir süreçtir. Dolayısıyla pazarlık usulünde savcı aktif bir rol oynamasına karşın basit yargılama usulü iddianamenin kabulünün ardından geçerli olan ve mahkemenin takdirinde olan bir süreçtir. CMK'nun 251/3. fıkrasına göre C. Savcısının bu süreçte görüşü alınmamaktadır. Bu durum iki kurum arasındaki en önemli farklılıklardan biridir. Son olarak basit yargılama usulü belirli ceza aralığına dahil olan suçlar açısından söz konusu iken, pazarlık usulünde kural olarak böyle bir sınır mevcut değildir.

İddianame pazarlığına yönelik doktrinde yer alan eleştiriler ise çalışmamızda ifade edileceği üzere seri muhakeme usulü açısından da söz konusu olabilecek niteliktedir²⁸.

B. Uzlaştırma

Uzlaştırma, CMK'nun 253 ila 255. maddelerinde ve diğer yandan Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nde²⁹ (CMUY) düzenlenmiş olan bir kurumdur. Ayrıca 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun (ÇKK) 24. maddesinde de "*Ceza Muhakemesi Kanununun uzlaşmaya ilişkin hükümleri suça sürüklenen çocuklar bakımından da uygulanır*" ifadelerine yer verilmek suretiyle uzlaştırma kurumunun, çocuklar bakımından uygulanacağı da açıkça dile getirilmiştir.

Uzlaştırma, uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecidir. (CMUY m. 4/1-k) Uzlaştırma, bir ceza muhakemesi şartıdır; bir başka ifadeyle söz konusu kurum, ceza muhakemesinin olağan gidişatını etkileyen bir süreç olarak, şartların oluşması halinde uzlaştırma girişiminde bulunulması takdiri değil, mecburidir. Aksi takdirde, yani uzlaştırma yoluna başvurulmaksızın iddianame düzenlenmesi olasılığında, bu iddianamenin iadesi gerekmektedir (CMK m.174/1-c)³⁰.

27 Bacaksız, s.167.

28 Eleştiriler için bkz. Bacaksız, s.167.

29 (CMUY) (05.08.2017/30145 R.G.)

30 Yener Ünver / Hakan Hakeri, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), 15.Baskı, Ankara 2019, s. 1829. Gökçen/ Balcı/Alşahin/Çakır,s.561. vd. Selman Dursun, Avrupa Konseyi'nin Uzlaştırmaya Dair Tavsiye Kararları Ve Türk

Böylece uzlaştırmanın, uyuşmazlıkların çözümü için kullanılan ve tahkim, arabuluculuk veya kısa duruşma gibi geleneksel ceza yargılaması ve dava yolu dışındaki diğer yolları ifade eden alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biri olduğunu ifade etmek mümkündür³¹.

Seri muhakeme usulü açısından da uzlaştırmada söz konusu olduğu gibi, koşulları oluştuğunda uygulanmaksızın iddianame düzenlendiğinde, iddianamenin iadesi gündeme gelmektedir. Dolayısıyla uzlaştırma gibi seri muhakemenin de genel hükümlere göre gerçekleştirilen muhakeme bakımından bir muhakeme şartı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Basit yargılama için ise böyle bir durum söz konusu değildir; zira basit yargılama kovuşturma evresine geçilmesinin ardından Mahkeme'nin takdirine bağlı olarak başvurulabilen bir muhakeme türüdür.

Bu anlamda uzlaştırmanın seri muhakeme ile benzer yönü, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanması konusunda Cumhuriyet savcısının bir takdir yetkisinin olmamasıdır. Bir diğer ifadeyle Cumhuriyet savcısı, kamu davasını mutlaka açmak istiyorsa, bunu seri muhakeme şeklinde gerçekleştirmek zorundadır. Oysa, basit yargılama usulünde mahkeme, iddianamenin kabulünden sonra basit yargılama yapmaya mecbur olmadığı gibi hüküm verilinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir (CMK m. 251/1, 6).

Uzlaştırmanın uygulanabilmesi, uzlaştırma kapsamına giren bir suç bulunması, ilgili suçun işlendiği konusunda yeterli suç şüphesinin olması, tarafların sürece özgür iradeleriyle katılmaları ve belirlenen edimin yerine getirilmesi şartlarının oluşmasına bağlıdır³². Uzlaştırma, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar hariç olmak üzere, evleviyetle şikayete bağlı suçlar bakımından uygulanan bir kurumdur. Şikayete bağlı olmamakla birlikte, Kanun ve Yönetmelik maddelerinde gösterilen katalog suçlar da uzlaştırma kapsamındadır. Ancak burada dikkat çeken husus, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde uzlaşma hükümlerinin uygulanamayacağıdır³³. (CMK m. 253/3, CMUY m. 8/4)

Seri ve basit yargılama usulleri de uzlaştırma gibi tüm suçlar bakımından uygulanabilir muhakeme türleri değildirler. Nitekim seri muhakeme usulünün uygulanması CMK'nun 250/1-a bendinde gösterilen katalog suçlarla sınırlıyken, basit yargılama usulünün uygulanması adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarla sınırlıdır. Bu konuda şikayete bağlı yahut re'sen kovuşturulan suç ayrımı yapılmamıştır. Ancak dikkat çeken husus, uzlaştırmada olduğu gibi, basit yargılama kapsamına giren bir suçun, kapsamın girmeyen başka bir suçla birlikte

Uzlaştırma Düzenlemeleri, Ceza Hukukunda Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri Sempozyumu, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, Deniz Ofset Matbaacılık, 2018, s.56 vd. Meral Ekici Şahin/ Kürşat Yemenici, "6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma", *ERÜHFD*, 2018, C. XIII, S. 1, s. 454.

31 Şeniz Anbarlı Bozatat / Avni Akın Ürünal "Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar: Kuramsal ve Hukuksal Bir Değerlendirme", *Yönetim Bilimleri Dergisi / Journal of Administrative Sciences*, 2018, Cilt/Volume 16, Sayı/N: 32, s. 332.

32 Ayrıca bkz. Şahin, Ekici/Yemenici, s. 458 vd.

33 Yarg. 3. CD., 14.06.2017, 3691/8707. Kerim Çakır, "Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2018, Cilt 24, Sayı 1, s. 448.

işlenmiş olması hâlinde basit yargılama usulünün, uygulanamayacağıdır (CMK m. 251/8). Seri muhakeme hususunda ise kanun koyucu, böyle bir sınırlandırma getirmemiştir.

Uzlaştırmanın uygulanabilmesi için ilgili suçun işlendiği konusunda yeterli suç şüphesinin bulunması³⁴ şartı, seri ve basit yargılama usullerinin uygulanabilmesi için de zaruridir. Zira, gerek seri ve gerek ise basit yargılama usulünde, muhakemeyi yapan makamlar nihai olarak bir hüküm vermektedir. Bu hüküm seri muhakeme usulünde, iddianame düzenlemeden ve fakat görevli mahkemeye hitaben Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırımı ihtiva eden seri muhakeme talep yazısının yani “mahkumiyet” kararının mütalaasını temel almaktayken, basit yargılama usulünde ise, zaten iddianamenin düzenlenip kabulünden sonra CMK’nun 223. maddesinde yer verilen kararlardan birine hükmedilmektedir. Bu anlamda yeterli şüphe sebepleri yok ise, ceza muhakemesine, gerek genel hükümler çerçevesinde ve gerekse seri yahut basit şekilde devam edilmesini gerektiren bir neden de olmayacaktır.

Son olarak, uzlaştırma hem soruşturma hem de kovuşturma aşamalarını etkileyen bir muhakeme şartıyken, seri muhakeme usulü sadece soruşturma, basit yargılama usulü ise sadece kovuşturma aşamasında uygulanabilen kurumlardır.

C. Önödeme

Önödeme, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 75. maddesinde düzenlenen bir kurumdur. Söz konusu düzenlemeye göre önödeme, uzlaştırma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan ve 75. maddenin 6. fıkrasında tahdidi olarak sayılan suçların failinin, Kanun’da gösterildiği şekilde hesaplanan bir miktar parayı soruşturma giderleriyle birlikte devlet hazinesine ödemesi üzerine, hakkında kamu davası açılmamasını yahut açılmışsa bu davanın düşmesini sağlayan bir kurumdur³⁵ (TCK m. 75/1,2).

Önödeme, bir ceza muhakemesi şartıdır; bir başka ifadeyle söz konusu kurum, ceza muhakemesinin olağan gidişatını etkileyen bir süreç olarak, şartların oluşması halinde önödeme girişiminde bulunulması takdiri değil, mecburidir. Aksi takdirde, yani önödeme yoluna başvurulmaksızın iddianame düzenlenmesi olasılığında, bu iddianamenin iadesi gerekmektedir (CMK m.174/1-c)³⁶.

Aynı şekilde seri muhakeme usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin iade edileceği de Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği’nde açıkça düzenlenmiştir (CMSMY m. 5/10). Bu hususta önödeme ve seri muhakeme usulleri benzerlik göstermekteyse de basit yargılama usulünde

34 Yeterli şüphe kavramı için bkz. Gökçen/Alşahin/Balcı, Çakır, s. 377.

35 Handan Yokuş Sevik, “Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hakiminin Ceza Kararnamesi”, *TBB Dergisi*, 2004, S. 52, s. 67 vd. Ayrıca bkz. Erdener Yurtcan, “Önödeme ve Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi Yolları Aynı Konuda Peşpeşe Uygulama Alanı Bulabilir mi?” <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/07BA79DF74414FA296.479.5353268588D?doi=,> (E.T. 19.3.2020).

36 Ünver/Hakeri, s. 221. Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.561vd. Mustafa Özen, “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2009, Y.67, S. 3, s. 25 vd.

bu nevi bir mecburiyet yoktur. Zira zaten şartları oluştuğunda seri muhakemeye başvurmak mecburi, basit yargılamaya başvurmak ise takdirdir.

Seri muhakeme ve basit yargılama usulleri de önödeme gibi tüm suçlar bakımından uygulanabilir nitelikte değildirler. Nitekim seri muhakeme usulünün uygulanması CMK'nun 250/1-a bendinde gösterilen katalog suçlarla sınırlıyken, basit yargılama usulünün uygulanması adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarla sınırlıdır.

Önödemenin uygulanabilmesi için, ilgili suçun işlendiği konusunda yeterli suç şüphesinin bulunması şartı, seri ve basit yargılama usullerinin uygulanabilmesi için de zaruridir. Zira, gerek seri muhakeme ve gerek ise basit yargılama usulünde, yargılamayı/muhakemeyi yapan makamlar nihai olarak bir hüküm vermektedir. Bu hüküm seri muhakeme usulünde, iddianame düzenlemeden ve fakat görevli mahkemeye hitaben Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırımı ihtiva eden seri muhakeme talep yazısını yani “mahkumiyet” kararının mütalaasını temel almaktayken, basit yargılama usulünde ise, zaten iddianamenin düzenlenip kabulünden sonra CMK'nun 223. maddesinde yer verilen kararlardan birine hükmedilmektedir. Bu anlamda yeterli şüphe sebepleri yok ise, ceza muhakemesine, gerek genel hükümler çerçevesinde ve gerek ise seri yahut basit şekilde devam edilmesini gerektiren bir neden de olmayacaktır.

Son olarak, önödeme hem soruşturma hem de kovuşturma aşamalarını etkileyen bir muhakeme şartıyken, seri muhakeme usulü sadece soruşturma, basit yargılama usulü ise sadece kovuşturma aşamasında uygulanabilen kurumlardır.

D. Etkin Pişmanlık

Türk Ceza Hukuku açısından etkin pişmanlık, suçun tamamlanmasının ardından niteliği etkin pişmanlık kurumuna uygun olan bir takım suçlar açısından söz konusu olan ve cezayı ortadan kaldıran yahut cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebep olarak kabul edilmektedir³⁷.

Tam teşebbüs – eksik teşebbüs ayırımına 5237 sayılı TCK kapsamında yer verilmemesi, gönüllü vazgeçmenin suça teşebbüs kapsamında ele alınmasına, etkin pişmanlığın ise belirli suçlar açısından söz konusu olmasına yol açmıştır³⁸. Kanun koyucunun etkin pişmanlık kurumunu, gönüllü vazgeçme kurumundan farklı olarak bütün suçlar açısından değil³⁹ sadece Kanun'da yer alan çeşitli suçlarla sınırlı tutması genel ve kapsayıcı bir etkin pişmanlık düzenlemesinin varlığından bahsetmeyi güç hale getirmektedir.

Doktrinde etkin pişmanlık kurumunun, iddia pazarlığını akla getirdiği ifade edilmekte olup, özellikle savcının etkin pişmanlık halinde kamu davası açmama noktasındaki takdir hakkı

37 M.Emin Artuk /Ahmet Gökçen / M.Emin Alşahin/ Kerim Çakır, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Baskı, Ankara 2020, s.710. Ayrıca bkz. İzzet Özgenç, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Bası, Ankara 2018, s.515.

38 Özgenç, s.89.

39 Gönüllü vazgeçme ile etkin pişmanlık kurumlarının farkı açısından bkz. Bahri Öztürk / Mustafa Ruhan Erdem, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 19.Baskı, Ankara 2019, s.368.

ve TCK'nun 192 vd. maddelerinde ifade edilen uyuşturucu suçlarına ilişkin etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasının, resmi mercilerle işbirliği içerisinde olunmasına bağlı bulunmasına yönelik düzenlemelere vurgu yapılmaktadır⁴⁰. Pazarlık usulünden farklı yönü ise, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanıp uygulanmaması açısından savcılığın bir takdir hakkının olmaması ve etkin pişmanlık neticesinde uygulanacak yaptırımın Kanun'da belirlenmiş olması olarak gösterilmektedir⁴¹. Esasında şahsın etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanabilmesi için pazarlıksız bir biçimde pişmanlığını göstermesi gerektiği de ifade edilmektedir⁴².

Etkin pişmanlık ile seri muhakeme usulü arasındaki öncelikli ilişki, CMK'nun 171. maddesinin 1. fıkrasında ifade edildiği üzere “*Cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık*” hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların varlığı halinde, Cumhuriyet savcısının kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verebileceği ancak seri muhakeme usulünün uygulanabilmesinin, soruşturma evresinin sonunda kamu davası açılmasının ertelenmesine yer olmadığı kararı verilmemesine bağlı tutulmasıdır (CMK m.250/1). Etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanması da seri muhakeme usulü gibi belirli suçlarla sınırlı tutulmuştur. Etkin pişmanlık hükümleri, ilgili suç tipinin niteliğine göre soruşturma veya kovuşturma aşamasında tatbik edilebilecekken, seri muhakeme usulünün soruşturma evresinin sonu ile sınırlandırıldığı görülmektedir (CMK m.250/1). Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının etkinliği ceza miktarının tayinine varacak kadar yoğun iken etkin pişmanlık hükümleri açısından Cumhuriyet savcısının sadece “*cezayı kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık*” halinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi noktasında takdir hakkı söz konusudur.

III. Seri Muhakeme Kurumunun Değerlendirilmesi

A. Genel Bilgi

7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı CMK'nun 250. maddesi ile yargı sistemimize dahil olan seri muhakeme usulü, en öz ifade ile Kanun'da gösterilen bazı katalog suçlar için öngörölmüş mecburi bir muhakeme türüdür.

Çalışmamızın başlangıcında seri muhakeme hakkında verdiğimiz genel bilgileri tekrarlamaktan kaçınmak adına bu bölümde bahse konu muhakeme türünün Kanun'daki düzenlemesi, olan ve olması gereken hukuk açısından ele alınmaya çalışılacaktır. Çalışmamızda bu bölüm için öngördüğümüz usul, düzenlemeyi açıklamaya muhtaç her bir fıkra açısından olabildiğince detaylı ve uygulama açısından önemi ile birlikte ele almak olacaktır.

Maddenin izah ve eleştirisine geçmeden önce ilk olarak, Kanun'da yer verilen “*seri muhakeme*” ifadesini, kanun koyucunun ulaşmak istediği amacı yansıtırıyor olması sebebiyle yerinde bulduğumuzu ifade

40 Bacaksız, s.153 (dn.6).

41 Balo/Çetintürk, s.1289.

42 Mehmet Gödekli, “Türk Ceza Öğretisi ve Uygulamasında Etkin Pişmanlık”, *TAAD*, (Ocak 2017) Yıl:7, , Sayı:29, https://www.researchgate.net/publication/329372057_Turk_Ceza_Ogretisi_ve_Uygulamasinda_Etkin_Pismanlik_Effective_Repentance_in_Turkish_Criminal_Doctrine_and_Practice, (Erişim Tarihi: 9.1.2020), s.327.

etmek gerekmektedir. Zira söz konusu muhakeme türü, “hızlı” yahut “*muhakeme işlemlerinin olağan muhakeme usulüne göre daha çabuk yapıldığı ve sonlandırıldığı*” bir muhakeme türünü izah etmektedir. Bu nedenle, muhakeme kavramına ilişkin yukarıda izah ettiğimiz eleştiriler bir yana, terminolojik olarak “*seri*” ifadesinin kurumu anlatmak bakımından uygun olduğu kanaatindeyiz.

İkinci olarak, seri muhakeme usulü ile bazı suçlar bakımından Cumhuriyet savcısı ile şüpheli arasında bir anlaşma ortamının hazırlanması temelinde kanun koyucunun, ceza adalet sisteminin işleyişini hızlandırmak, suçta karşı tepkideki gecikmelerinin meydana getirdiği aşınmaları ortadan kaldırmak ve kaynakları etkin kullanmak gibi amaçları olduğu anlaşılmaktadır⁴³. Ancak öte yandan, aşağıda ilgili kısımlarda belirteceğimiz üzere bu tip istisnai kurumlar, iddia, savunma ve yargılama makamlarının temel işlevleri ve şüpheli/sanık hakları bakımından endişe uyandırabilmektedir. Konuya ilişkin görüş ve eleştirilerimizi fıkralar bazında ele almak istediğimizden, burada bu iki hususu belirtmekle yetiniyoruz.

B. 5271 Sayılı CMK Kapsamında Seri Muhakeme

I. Seri Muhakeme Usulünün Uygulanma Koşulu CMK m. 250/I

“*Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır.*”⁴⁴ şeklindeki hüküm, bahse konu kurumun ana yapısı hakkında bilgi vermektedir.

Fıkra ile ilgili değinilmesi gereken ilk husus, seri muhakeme usulünün uygulanabilmesinin, Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmanın sonuna gelmiş olması, yani savcının, suçun işlendiği hususunda yaptığı araştırma faaliyeti neticesinde yeterli şüphe oluşturacak yeterli delile ulaşmış olması

43 Değirmenci, s. 17.

44 a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra),

2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170),

3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra),

4. Gürültüye neden olma (madde 183),

5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra),

6. Mühür bozma (madde 203),

7. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206),

8. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra),

9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268), suçları.

b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununun 13 üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar.

c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç.

d) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanununun 2 nci maddesinde belirtilen suç.

e) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç.

Belirtmek gerekir ki kanun koyucu seri muhakeme usulünün uygulanması bakımından katalog halinde suçları belirlerken, sadece suçun ismi belirlemediği aynı zamanda madde numarası ve fıkrası yazmak suretiyle özelleştirmiştir.

Değirmenci, s. 19.

ve bu kapsamda iddianame düzenleyebilecek koşulların oluşmasına bağlı bulunduğu⁴⁵. Bir diğer deyişle, suç haberinin alınmasından iddianamenin hazırlanma koşullarının oluştuğu evreye kadar, soruşturma iş ve işlemleri olağan ceza muhakemesi seyrinde ilerlemektedir. Bu anlamda Cumhuriyet savcısı, emrindeki adli kolluk marifetiyle delil toplamakta, ifade almakta, gerekirse çeşitli koruma tedbirlerinin uygulanması için Sulh Ceza Hakimi'nden talepte bulunmakta vs., ezcümle soruşturma işlemlerini, muhakemeyi kovuşturma aşamasına hazırlayacak şekilde devam ettirmektedir. Nitekim CMSMY'nin 8/1. maddesine göre, "*Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulüne tâbi bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Soruşturma konusu suçun seri muhakeme usulüne tâbi olması Cumhuriyet savcısının maddi gerçeği araştırma yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.*"

Bazı yazarlar, m. 250/1/1. cümle içerisinde geçen "soruşturma evresi sonunda" kavramı yerine "yeterli şüpheye ulaşıldıktan sonra seri muhakeme usulü talebi koşulları oluştuğunda" ifadesine yer verilmesini daha isâbetli buluyor olsalar da⁴⁶, biz soruşturmanın sonuna varılmasını, Cumhuriyet savcısı bakımından iddianame düzenleyebilecek nitelikte yeterli delile ulaşılmış olma olarak algıladığımızdan, böyle bir değişikliğin esaslı bir etki meydana getirmeyeceği kanaatindeyiz.

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için ikinci şart, Cumhuriyet savcısının, iddianame düzenlemek yerine kamu davasının açılmasının ertelenmesi yolunu da işletmemesidir.

Bir başka ifadeyle, ceza muhakemesinde kural, yeterli şüphe derecesine ulaşan Cumhuriyet savcısının soruşturmanın mecburiyeti ilkesi gereğince iddianame düzenlemesidir⁴⁷. Ancak CMK'nun 171. maddesinde gösterilen hallerde savcının, kamu davası açmada takdir yetkisi söz konusudur, kamu davasının açılmasının ertelenmesi de bu istisnalardan biridir. Kanun'da gösterilen diğer şartların yanında CMK'nun 171/2. maddesine göre, "*.Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir.*" Şu halde, CMK'nun 250/1. maddesindeki suçların muhakemenin konusunu oluşturduğu hallerde, Cumhuriyet savcısı suçun işlendiği hususunda yeterli şüpheye ulaşmış ve 250. maddede gösterilen suçlar üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiriyor olmasına rağmen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermemişse, seri muhakeme usulünü uygulamak mecburiyetindedir; artık bu hususta bir takdir yetkisi yoktur. (Ayrıca bkz. CMSMY m. 8/4)

Burada dikkat edilmesi gereken, Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararını, şartları gerçekleşmediği için vermemiş olabileceği gibi bu durumun şartları mevcut olmasına rağmen takdir yetkisini o yönde kullanmamış olmasından kaynaklı da vermemiş

45 CMSMY'nin 5/2 maddesine göre, "*Kanunun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında sayılan suçlarda kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmesi üzerine kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde, seri muhakeme usulünün uygulanması zorunludur.*"

46 Gülsün A. Aygörmez Uğurlubay / Nuran Haydar/ Mehmet Korkmaz, "Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar", ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi (2019/2), s. 263.

47 Hans Kudlich, "Akademik Bakış: Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti ve Maslahata Uygunluk İlkeleri Arasındaki Denge", *Ceza Hukuku Dergisi*, Ağustos 2010, Cilt:7, Sayı: 19, , s. 360 vd. Özen, s. 18-20.

olabileceğidir⁴⁸. Bu anlamda kamu davasının açılması şartları oluşmadıysa, örneğin, Kanun'da öngörülen katalog suçlardan biri mevcut olup da şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûmiyeti söz konusu ise, bu durumda savcı yine serî muhakeme usûlü kararı vermek zorunda kalacaktır⁴⁹.

2. Seri Muhakeme Usulünün Tatbik Şekli CMK m. 250/2,3

“(2) Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir.

(3) Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi hâlinde bu usul uygulanır.”

CMSMY'nin 5. maddesinin 3. fıkrasına göre de “*Seri muhakeme usulü, şüphelinin müdafii huzurunda özgür iradesi ile bu usulün uygulanmasını kabul etmesi hâlinde gerçekleştirilir.*” Bu nedenle seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla şüpheli hakkında zorla getirme kararı verilemeyeceği gibi yakalama emri de düzenlenemez (CMSMY m. 5/7). Şüpheli kendisine yapılan seri muhakeme teklifini kabul etmemişse, muhakeme olağan şekilde seyrederek. Ancak yine de şüpheli, iddianamenin düzenlenmesine kadar Cumhuriyet savcısına başvurarak hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını talep edebilir. Bu durumda Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulü uygulanır (CMSMY m. 5/11).

Teklifin usulü hususunda CMK'nda bir düzenleme olmamakla birlikte, CMSMY'nin 9. maddesinde bu konuya ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir. Nitekim söz konusu maddeye göre, “*(1) Cumhuriyet savcısı şüpheliyi seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmek amacıyla en kısa sürede davet eder. Davet; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi iletişim araçlarından yararlanmak suretiyle de yapılabilir.*

(2) Şüphelinin mazeretsiz olarak davete icabet etmemesi, resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmaması veya yurt dışında olması ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde Cumhuriyet savcısı tarafından bu durum tutanağa bağlanır ve soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilir.”

Burada dikkat çeken husus, Yönetmelik hükmünde seri muhakeme usulünün uygulanmasının teklif edilmesi amacıyla şüphelinin davet edilmesi ve şüphelinin bu davete icabet etmesi bakımından belirli bir düzenleyici süre belirlenmemesidir. Kanaatimizce önödeme ve uzlaştırma usullerinde olduğu gibi seri muhakeme usulünde de bu sürelerin kanun koyucu tarafından açık bir biçimde belirlenmesi, hızlılık ve çabukluk üzerine kurulmuş sistemin tasarlandığı gibi işlevselleşmesini sağlayacaktır.

Yönetmelik kapsamında bu hususta belirlenen tek süre, şüphelinin teklifi değerlendirebilmesi bakımındandır. Nitekim talebi hâlinde teklifi değerlendirmesi için şüpheliye bir ayı aşmamak üzere

48 Erdem/Şentürk, s. 586.

49 Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 264.

makul bir süre verilecektir (CMSMY m. 10/3). Ancak bu süre, seri muhakeme usulünün teklif edilmesi yahut teklife icabet edilmesi için belirlenmiş olan azami süre değildir. Diğer yandan CMSMY m.10/4. maddesine göre, şüphelinin mazereti olmaksızın belirlenen azami bir aylık süre içinde gelmemesi veya bu usulün uygulanmasını kabul etmediğini bildirmesi durumunda soruşturmaya genel hükümlere göre devam edilecektir.

Seri muhakeme usulü, olağan ceza muhakemesine nazaran, şüphelinin başta savunma hakkı olmak üzere, çeşitli haklarını kullanmaktan sarfınazar ettiği bir muhakeme türüdür. Zira söz konusu muhakeme usulü, tabiatı itibarıyla usul işlemlerinin hızlı yapılması anlayışı üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle söz konusu usulün uygulanması, şüphelinin layıkıyla bilgilendirilmesi ve bu usulün uygulanmasını kabul etmesine bağlıdır. Aksi takdirde, seri muhakeme yapılarak şüpheli hakkında verilen hüküm hukuka aykırı olacaktır.

Kanaatimizce şüphelinin kolluk yahut Cumhuriyet savcısı tarafından bilgilendirilmesi, sadece şifahi olmamalıdır. Zira söz konusu muhakeme türüyle şüpheli, Cumhuriyet savcısı tarafından kendisine isnat edilen bir suçta kabul edip, buna ilişkin hızlı muhakemeye onay vermektedir. Bu ise, şüpheli açısından daha teminatlı bir yöntem tercih edilmesi gerektiğini açıkça göstermektedir. Bu nedenle kanaatimizce kolluk veya savcının şifahi bilgilendirmesi dışında, yazılı bilgilendirmenin de yapılmış olması gerekir. En azından şüphelinin bilgilendirilmesi hususu tutanak altına alınmalıdır. Elbette bu durum, uygulamada karşılaşıldığı üzere, ifade ve sorgu öncesinde kişiye haklarının öğretilmesinde olduğu gibi otomatik bir tatbika dönüşmemelidir.

Burada dikkat çekilmesi gereken husus, Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan teklifin içeriğinin ne olacağı ve bilgilendirmenin nasıl yapılacağıdır. Bir başka ifadeyle, şüpheli ve Cumhuriyet savcısı arasında teklif ve kabule konu olan husus, sadece seri muhakeme usulünün uygulanması değil, hangi suçta ilişkin olarak bu usulün uygulanacağıdır. Kanaatimizce, şüphelinin bilgilendirilmesi ve Cumhuriyet savcısının teklifi, temelde şüpheliye isnat edilen suç ve buna bağlı olarak seri muhakemeye ilişkin işlemlere tabi olmayı kabul edip etmemek üzere iki hususu da kapsamaktadır.

Nitekim CMSMY'nin 10. maddesinde, seri muhakeme teklifinin yapılmasından önce şüphelinin hangi hususlarda bilgilendirileceği düzenlenmektedir. Söz konusu maddeye göre, bilgilendirme;

- a) İsnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği,
- b) Kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu,
- c) Özgür iradesiyle ve müdafî huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği,
- ç) Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurabileceği,
- d) Teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği,

- e) Mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği,
- f) Mahkemece verilen hükmün adli siciline kaydedileceği,
- g) Bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı,
- ğ) Genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı hususlarını kapsamaktadır.

Burada üzerinde durulması gereken mesele, aynı maddenin 2. fıkrasında yer alan “*Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir; şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır.*” ibaresidir. Zira söz konusu düzenleme, Cumhuriyet savcısının teklifi yapmasından sonra, uygulanacak yaptırımın açıklanacağı şeklinde anlaşılmaktadır. Bu ise şüphelinin, teklif kendisine yapılırken ve müdafî huzurunda bu teklif kabul edilirken, kendisine uygulanacak yaptırım hususunda bilgisi olmayacağı gibi bir neticeyi sebep olmaktadır. Böyle bir ihtimal ise, hem seri muhakemenin özgür irade temelinde şekillenmesi hem de şüphelinin bilgilendirilmesi kuralına aykırılık teşkil edecektir. Kanaatimizce söz konusu maddenin, bilgilendirme aşamasının uygulanacak yaptırımı da kapsayacak şekilde ve teklif yapılırken şüphelinin bu teklifi kabul etmesiyle hangi yaptırımla karşılaşacağını tartışmasız bir şekilde biliyor olması olarak yorumlanması gerekmektedir. Zaten Yönetmelik’in 10/8 maddesinde, “*Şüphelinin teklifi kabul etmesi hâlinde buna ilişkin Ek-1’de yer alan örneğe uygun seri muhakeme usulü kabul tutanağı düzenlenir. Tutanağa; şüpheliye isnat edilen eylem, şüphelinin kabul beyanı, belirlenen sonuç ceza ve/veya güvenlik tedbiri ile uygulandığı takdirde hükmün açıklanmasının geri bırakılması, seçenek yaptırım veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin hususlar yer alır. Kabul tutanağı Cumhuriyet savcısı ve şüpheli ile müdafî tarafından imzalanır.*” şeklindeki düzenleme bu düşüncüyü destekler niteliktedir. Teklif sürecinde CMK’nun 147. ve 148. maddeleri de kıyasen uygulanmalıdır⁵⁰.

Diğer yandan, seri muhakeme usulünü teklif yetkisi sadece Cumhuriyet savcısındadır. Kolluğun, seri muhakeme usulü hakkında şüpheliyi bilgilendirmek dışında bu hususta bir yetkisi yoktur. Teklif de şüpheli tarafından ancak müdafî huzurunda kabul edilirse, bu özel usul uygulanabilecektir. Aksi takdirde, usule aykırılık söz konusu olacak ve yapılan muhakeme hukuka aykırı olacaktır. Eğer şüpheli kabul etmezse, zaten seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün olmayacaktır.

Seri muhakeme usulünde, teklif yetkisinin sadece Cumhuriyet savcısında bulunmasını ve teklifin de şüpheli tarafından ancak müdafî huzurunda kabul edilmesi ihtimalinde, bu özel usulün uygulanabileceği yönündeki düzenlemeyi makul bulduğumuzu ifade etmemiz mümkündür. Bu anlamda, CMK bu düzenleme ile zorunlu müdafilik durumu meydana getirmiş olduğundan, şüphelinin seçilmiş bir müdafinin bulunmaması durumunda baro tarafından müdafî atanması sağlanmalıdır (CMSMY m. 10/3, 11). Müdafî bu süreçte etkin bir rol oynayabilmelidir. Zira seri

50 Aynı yönde görüş için bkz. Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 268, 269.

muhakeme usulünün kabul edilmesiyle şüpheli, aleni bir duruşmada yargılanma hakkından vazgeçtiğinden, şüpheli ile müdafii arasında bir ön görüşme yapılmasına olanak tanınmalı, müdafiiye, seri muhakeme usulüne ilişkin teklifin öncesinde dosyayı inceleme ve delilleri görme olanağı da sağlanmalıdır⁵¹.

Belirtmek gerekir ki, şüphelinin teklifi reddetmesi hâlinde Cumhuriyet savcısı tarafından buna ilişkin tutanak düzenlenerek soruşturma dosyasına eklenir; teklifin müdafii huzurunda kabul etmesi halinde ise şüpheli, aynı gün mahkemeye yönlendirilir. (CMSMY m. 10/9, 10/10)

3. Seri Muhakeme Usulünde Talepname ve Hüküm (CMK m. 250/4-8)

Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan teklifin, müdafii huzurunda kabul edilmesi olasılığında, artık seri muhakemeye ilişkin iş ve işlemler başlayacaktır. Cumhuriyet savcısı, iddianame yerine seri muhakeme talep yazısı (talepname) düzenleyecek ve yetkili ve görevli mahkemeye bu yazıyı gönderecektir.

CMK'nun 250/8. ve CMSMY'nin 12. maddelerinde talep yazısında hangi hususların olacağı açıkça gösterilmiştir. Söz konusu maddeye göre, "*Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder. Talep yazısında; a) Şüphelinin kimliği ve müdafii, b) Mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, c) İsnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, d) İsnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, e) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, f) İsnat olunan suç oluşturulan olayların özeti, g) Üçüncü fıkrada belirtilen şartların gerçekleştiği, h) Belirlenen yaptırım ile beşinci ve altıncı fıkra uygulanmış ise bunlara ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri, gösterilir*".

Burada dikkat çeken husus, talep yazısında isnat edilen suç ve ilgili kanun maddelerinin gösteriliyor olmasıdır. Aslında seri muhakeme usulünün temel yapısını oluşturan husus da budur. Zira Cumhuriyet savcısı, iddianameyi düzenlerken olduğu gibi, iddia faaliyetini yerine getirmesindeki en önemli faktör olan, isnat edilen suç, kanun maddeleri ve isnat edilen suç oluşturulan olayları seri muhakeme talep yazısında da göstermektedir. Yine iddianamenin kabul edilmesinden sonra, suçun hukuki niteliğinin değişmesi gibi haller dışında, kovuşturma aşaması iddianamede gösterilen suç kapsamında tartışılmaktadır. Bu husus seri muhakeme talep yazısı ile de benzer niteliktedir. Fark, seri muhakeme usulüne ilişkin Kanun'da gösterilen tüm şartlara uyularak işlemler yapılmışsa, şüpheli hakkında seri muhakeme talep yazısında isnat edilen suç ve belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurulup, muhakemenin bu şekilde bitmesinden kaynaklanmaktadır. (CMK m. 250/9)

Cumhuriyet savcısı, seri muhakeme talep yazısına esas teşkil eden yaptırımın belirlenmesi hususunda bir takım hakim yetkileriyle donatılmıştır. Zira iddia faaliyetinin temelini oluşturan suç isnadı yanında isnat ettiği suçla ilişkin yaptırımı belirleme yetkisi de Kanun ve Yönetmelik kapsamında

51 Değirmenci, s. 20.

kendisine verilmiştir. Nitekim CMK'nun 250/4. maddesi gereğince, “Cumhuriyet savcısı, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler.” ifadesi bu durumu açıkça göstermektedir. (Ayrıca bkz. CMSMY m. 10/5).

Madde metninde dikkat çeken bir diğer husus, savcının temel cezaı belirlemesinin ardından, bu cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirlemesidir. Yani Cumhuriyet savcısı, kural olarak tamamen hakim görev ve yetkisinde bulunan ceza indirimi konusunda da yetkilendirilmiştir. Ancak cezadan indirilecek oran kanuni olarak belirlenmiş bu hususta Cumhuriyet savcısına takdir hakkı bırakılmamıştır⁵². Burada adeta şüphelinin, yapılan teklifi kabule ve hızlandırılmış muhakemeye teşviki yahut ikna edilmesine yönelik bir düzenleme getirilmiş olduğu, bu nedenle de indirimin takdire bağlı olarak değil, mecburi olarak uygulanması yönteminin tercih edilmiş olduğu görülmektedir⁵³.

Kanaatimizce ceza muhakemesi sistemine, bu derece olağan dışı bir muhakeme usulünü öngörmek, tüm muhakeme sülhelerinin hak ve yetkilerini, bu sülhelerin işgal ettiği makamı sorgulatacak kadar kısıtlamak anlamına gelmemelidir. Böyle bir usule sistemde ihtiyaç olduğu düşünülüyorsa bile, seri muhakeme talep yazısında belirlenen temel ceza konusunda Mahkeme'nin salt bir onay merci haline getirilmemesi, bu hususta yargılama makamına takdir yetkisi verilmesi gerekirdi. Her ne kadar Mahkeme'ye CMSMY'nin 13. maddesi ile taleptenamenin iadesi yetkisi verilmiş olsa da, *on ikinci maddeye aykırı olarak düzenlenen, belirlenen yaptırıda maddi hata yapılan, yaptırım hakkında Kanununun 231. veya Türk Ceza Kanununun 50. ve 51. maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan ve teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen taleptenamenin iade edilebileceği düzenlenmiştir*. Bu ise Mahkeme'yi salt bir onay merci olmaktan çıkarmamaktadır⁵⁴. Ayrıca hakim talebi reddetmemesi halinde talepte belirtilen yaptırım doğrultusunda hüküm kurması gerekmektedir. Hakim yaptırımı değiştirme yetkisi bulunmamaktadır⁵⁵. Aynı husus, 250. maddenin 5., 6. ve 7. fıkraları bakımından da geçerlidir. Zira 5. fıkra, “Dördüncü fıkra uyarınca sonuç olarak belirlenen hapis cezası Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde Türk Ceza Kanununun 50 nci maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya 51 inci maddesine göre ertelenebilir.” (CMSMY m. 10/7). İken, 6. fıkra, “Bu maddeye göre belirlenen yaptırımlar hakkında, Cumhuriyet savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde 231 inci madde kıyasen uygulanabilir.” şeklindedir. (CMSMY m. 10/6). 7. Fıkraya göre ise, “Bu madde kapsamında yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez.” (CMSMY m. 5/9)

52 Ancak savcının TCK'nun 62. maddesi kapsamında takdiri indirim uygulama yetkisi söz konusu değildir. Aynı yönde bkz. Değirmenci, s. 20.

53 Bu durumun Nemo Tenatur ilkesi ve Masumiyet Karinesi'ne aykırılık teşkil ettiği yönündeki görüş için bkz. Erdem/Şentürk, s. 583, 584. Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 286 vd.

54 Bu durumun delillerin serbest değerlendirilmesi ilkesine aykırılık teşkil ettiği yönündeki görüş için bkz. Erdem/Şentürk, s. 583.

55 Bkz. Madde gerekçesi.

Talep yazısında belirlenen yaptırım bakımından yargılama makamına getirilen ve sadece üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa “*talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar*” şeklindeki (CMK m. 250/9, CMSMY m. 14/1) kısıtlama kanaatimizce doğru değildir. Mahkeme’ye en azından, varılan anlaşmayı uygun bulup bulmama konusunda takdir yetkisi verilebilmeli, muhakeme süjelerine görüşlerini bildirme fırsatı da tanınmalıdır⁵⁶. Hatta TCK’nun 61. maddesinin uygulanarak yaptırımın belirlenmesi hususunda sadece maddi hatalar bakımından değil (CMSMY m. 13/2-b) alt ve üst sınırı arasında temel cezanın belirlenmesi, 50. madde kapsamında cezanın seçenek tedbirlere çevrilmesi halinde, çevrilen seçenek tedbirin uygunluğu, 51. madde kapsamında denetimli serbestlik tedbiri uygulanıyorsa, uygulanan tedbirin uygunluğu konularında, 231. ve 51. maddeler birlikte uygulama koşullarına sahip olup da 231. maddenin daha lehe olmasına rağmen uygulanmaması ihtimallerinde Mahkeme’ye en azından talepnameyi iade etme yetkisi tanınmalıdır. Oysa bu hususta Yönetmelik sadece objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşıldığında talepten iade edilebileceğini düzenlemiştir.

Bu anlamda Mahkeme, bu kurumların uygulanma şekli bakımından Cumhuriyet savcısının takdir yetkisine müdahale edemeyecek, Kanun’da söz konusu kurumların uygulanma şartlarının oluşup oluşmadığı, süre bakımından değerlendirilmesi gereken bir husus olup olmadığı gibi (örneğin TCK m. 51/1, 1,a, 3 gibi) tartışmaya açık olmayan objektif hususlarda bir eksiklik söz konusu değilse, talepnameyi onaylayacaktır⁵⁷. Bu konuda takdir edebileceğimiz tek düzenleme, Yönetmelik’in 13/2,ç maddesine göre teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen talepten iade edilebileceği hususudur. Zira bu ihtimalde Mahkeme’ye bir takdir hakkı tanınmıştır. Diğer yandan kanaatimiz, güvenlik tedbirinin uygulanmasına ilişkin objektif şartlarda hata yapılmış ise yahut bu hususta eksiklik söz konusuysa Mahkeme’nin talepnameyi iade edebilmesi gerektiği şeklindedir.

Doktrinde, seri muhakeme sonucunda verilecek hükmün ya mahkumiyet yahut dosyanın Başsavcılığa geri gönderilmesi niteliğinde olacağı, Mahkeme’nin bu iki tür karar dışında bir karar vermesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir. Bu yazarlara göre, örneğin dosya zamanaşımına uğrasa bile Mahkeme, düşme kararı veremeyecek, soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması için dosyayı Başsavcılığa geri gönderecektir⁵⁸. CMK ve Yönetmelik hükümleri kapsamında bu görüşün makul olduğunu ifade etmemiz mümkündür. Ancak, kanaatimizce, davanın reddi, düşme, ceza verilmesine yer olmadığı ve hatta derhal beraat kararı verme koşullarının olduğu hallerde Mahkeme’nin bu kararlara hükmedebilme yetkisi olmalıdır.

Görüldüğü üzere, seri muhakeme usulüyle Cumhuriyet savcısına sadece uygulanacak yaptırımı değil, aynı zamanda bu yaptırımı seçenek yaptırımlara çevirme, erteleme, hükmün açıklanmasını geri bırakma ve güvenlik tedbirlerini belirleyebilme yetkileri devredilmiştir. Söz konusu düzenlemenin, dosya yükünün azaltılması amacıyla iddia ve yargılama makamlarının tek bir kişiye birleştirilmesine ve savunma makamının da kısmen işlevsiz hale getirilmesine yol açması, ceza muhakemesinin maddi

56 Almanya ve Fransa örnekleri için bkz. Değirmenci, s. 18, 19.

57 Erdem/Şentürk, s. 591, 592.

58 Erdem/Şentürk, s. 597.

gerçeğe hukuk devleti ilkesi aracılığıyla ulaşma yolunun terk edilmemesi adına sistemin, özellikle yargılama makamının yukarıda değindiğimiz şekilde işlevsel hale getirilmesi yoluyla revize edilmesi yerinde olacaktır.

4. Talepnamenin İadesi ve Reddi ile Seri Muhakeme Usulünün Tatbik Edilemeyeceği Haller (CMK m. 250/9-15)

Yukarıda da kısaca belirttiğimiz üzere, Cumhuriyet savcısı seri muhakeme talep yazısını hazırlamasının ardından, şüpheli hakkında öngördüğü yaptırımın uygulanabilmesi için bu yazıyı yetkili ve görevli mahkemeye göndermektedir. Hatta Mahkeme, talepnamenin verildiği gün incelemesini derhal yapmakta, şüpheliyi müdafî huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinleyerek usulü sonuçlandırmaktadır. (CMSMY m. 13/1)

CMSMY'nin m. 10/9'a göre de teklifi müdafî huzurunda kabul etmesi halinde şüpheli, aynı gün mahkemeye yönlendirilmektedir. Bu kapsamda Yönetmeliğin, teklifin kabul edilmesi, bunun kabul tutanağına bağlanması, talepnamenin Mahkeme'ye gönderilmesi ve Mahkeme'nin de gerekli incelemeleri yaparak usulü sonuçlandırma işlemlerinin aynı gün içinde sonuçlandırılması iradesini ortaya koyduğunu göstermektedir.

Yetkili ve görevli mahkemenin talep yazısını almasıyla muhakemeye ne şekilde devam edileceği ise Kanun'da gösterilmiştir.

Nitekim CMK'nun 250/9. ve maddesine göre, *“Mahkeme, şüpheliyi müdafî huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir. Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli, bu usulden vazgeçmiş sayılır.”* (CMSMY 13/4, 5)

CMSMY'nin 13. maddesinde ayrıca *“talepnamenin iadesi”* olarak adlandırabileceğimiz bir düzenleme daha yer verilmiştir. Nitekim söz konusu maddenin 2. fıkrasına göre,

Mahkeme tarafından eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle;

- a) 2 nci maddeye aykırı olarak düzenlenen,
- b) Belirlenen yaptırımda maddi hata yapılan,
- c) Yaptırım hakkında Kanununun 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan,
- ç) Teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen,

Talepnamenin eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine karar verilir.

Bu doğrultuda talep yazısını alan yetkili ve görevli mahkeme, temel olarak üç usul işlemi yapabilecektir:

- 1 – Sanığın dinlenilmesi,
- 2 – Talepnamenin incelenmesi ve koşulları varsa iade edilmesi,
- 3 – Talepnamenin incelenmesi ve koşulları varsa reddedilerek soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması.

İlk olarak mahkeme şüpheliyi müdafî huzurunda dinleyecektir. Kanaatimizce bu dinleme sorgu niteliğinde değildir ancak bu durumda sorgu usulüne ilişkin CMK'nun 147. ve 148. maddesindeki kurallara uyulması gerekmektedir. Bu dinleme sırasında, teklifin Cumhuriyet savcısı tarafından yapıp yapılmadığı, müdafinin teklif işlemine katılıp katılmadığı, isnat edilen suç, isnat edilen suça ilişkin olaylar mahkeme tarafından dinlenilmelidir. Zira Mahkeme, fiilin talepnameye nitelendirilmesinden farklı bir nitelendirme yaparak, talepnameyi reddedebilir.

Burada akli meşgul eden bir soru, şüpheli tarafından, Cumhuriyet savcısının teklifi ve müdafî huzurunda kabul edilmiş olan seri muhakeme usulünden mahkeme huzurunda vazgeçilip vazgeçilemeyeceği sorusudur. Bir başka ifadeyle, daha önceden kabul edilmiş olan seri muhakeme usulünden mahkeme huzurunda dönmek mümkün müdür?

Her ne kadar teklifin sadece Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir olması ve teklifin kabul edilmiş sayılabilmesi, sonuç doğurabilmesi için bunun müdafî huzurunda gerçekleşmesinin aranması, kanun koyucunun aksi iradesini gösteriyor gibi anlaşılsa da 9. maddenin son cümlesinde “*Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli, bu usulden vazgeçmiş sayılır*” ifadesine yer verilmiştir. Bu hükümle sanığın, Mahkeme önünde de açık ve net bir şekilde özgür iradesini açıklaması aranmış, mahkemeye gelmemeye dahi “*vazgeçmiş sayılma*” sonucu bağlanmıştır. Diğer yandan zaten CMSMY m. 5/4 bu konuda açık bir düzenleme yapmış ve “*Şüpheli mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar seri muhakeme usulünün uygulanmasına yönelik iradesinden vazgeçebilir.*” düzenlemesine yer vermiştir.

Bir diğer mesele, hükümden önce mahkemenin, şüpheli dışında muhakeme sùjelerinden herhangi bir kimseyi dinleyip dinlemeyeceği yahut diğer muhakeme sùjelerine şüphelinin dinlenileceği günü tebliğ edip etmeyeceğidir. Kanaatimizce bu soruya olumlu yanıt vermek mümkün görünmemektedir. Bunun nedeni bir yandan seri muhakeme usulünün uygulandığı suçların çok büyük bir kısmının mağdurunun kamu olmasından kaynaklanması diğer yandan ise bu özel muhakemenin şüpheli, Cumhuriyet savcısı ve Mahkeme arasında hızlıca bitirilmesi iradesinden kaynaklanmaktadır. Nihayetinde söz konusu muhakeme türü, savcı-şüpheli anlaşması temelinde şekillenmekte, diğer muhakeme sùjelerinin katılımını gerektirmeksizin suç isnadının ve karşılığında öngörülen yaptırımın kabulünü ihtiva etmektedir. Bu ise diğer muhakeme sùjelerinin, muhakemeyi yönlendirme, ona müdahale etme iradelerinden ziyade savcı-şüpheli iradelerine üstünlük tanındığı hususunu göstermektedir⁵⁹. Ancak belirtmek gerekir ki seri muhakeme usulünün hükümle sonuçlandırılması halinde bu hüküm, varsa mağdur, suçtan zarar gören veya genel hükümlere göre katılma hakkını haiz

59 Bu durumun silahların eşitliği ilkesine aykırılık teşkil ettiği yönündeki görüş için bkz. Erdem/Şentürk, s.583. Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 278 vd.

olan kişilere tebliğ edilecektir. (CMSMY m.14/2). Kanaatimizce bunun nedeni, söz konusu kişilerin de hükme itiraz edebilme haklarından kaynaklanmaktadır.

Mahkeme'nin şüpheliyi dinlemesi ardından yapacağı ikinci işlem, üçüncü fıkradaki şartların gerçekleşip gerçekleşmediği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olup olmadığı hususunu incelemektir.

Yani bu aşamada Mahkeme,

- 1) Seri muhakeme usulünün şüpheliye Cumhuriyet savcısı tarafından mı teklif edildiği,
- 2) Şüphelinin teklifi müdafii huzurunda mı kabul ettiği ve,
- 3) Seri muhakeme talep yazısında isnad edilen eylemin seri muhakeme usulü kapsamında bir suç olup olmadığı hususlarını inceleyecektir.

Eğer tüm bu şartlar oluşmuşsa Mahkeme, talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kuracak, aksi takdirde talebi reddedecek ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir.

Burada üçüncü şarta dikkat çekmek istiyoruz.

Madde metninden anlaşıldığı kadarıyla Mahkeme, diğer hususların yanında bir de talep yazısında isnat edilen suçun CMK'nun 250/1. maddesinde gösterilen suçlardan biri olup olmadığı denetimini yapacaktır. Eğer talep yazısında gösterilen suç, madde metninde gösterilen suçlardan biriyle örtüşüyorsa ve diğer koşullar da oluşmuşsa, talep yazısındaki yaptırıma hükmedilecek ve muhakeme sonlandırılacaktır. Bu kapsamda Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda mahkemece kurulan hükme itiraz edilebilir⁶⁰. (m. 250/14, CMSMY m. 15) Aksi takdirde, talep reddedilerek soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilecektir. Doktrinde, ancak kurulan hükme itirazın mümkün olabileceği, buna karşılık genel hükümlere göre soruşturmanın sonuçlandırılması için dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesi olasılığında, savcının bu kararla bağlı olduğu ve bu karara karşı gidilebilecek bir kanun yolu olmadığı görüşü ifade edilmektedir⁶¹. Bu görüşe katılmak mümkündür. Zira CMK'nun 267. maddesine göre, itiraz kanun yolu ceza muhakemesinde, kural olarak hakim ve kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı gidilebilen olağan bir kanun yoludur.

60 Bu konuda doktrinde yer alan, "itiraz müessesesi, hükme karşı değil, hâkim/mahkeme kararına karşı gidilebilecek bir kanun yoludur. CMK m. 250/9'da itiraza başvurulacağı açıkça norma bağlanmadığına göre, ortada bir hüküm değil, karar bulunmak zorundadır." şeklindeki eleştiriye katılıyoruz. Uğurlubay/Haydar/Korkmaz, s. 273. İtiraz yoluna başvurabilecek kişiler hakkında madde metninde özel bir düzenlemeye gidilmemiştir. Bu nedenle CMK'nun 260, 261 ve 262. maddesinde gösterilen kişiler itiraz kanun yoluna başvurabilirler. Doktrinde, mağdur/suçtan zarar görenin itirazda bulunabilmesi için katılan sıfatını kazanması, bunun için şikayetçi olduklarını bildirmeleri yanında ayrıca davaya bakan mahkemenin bu konuda karar vermiş olması gerektiği için bu kişilerin itiraz yoluna gitme haklarının bulunmadığı ifade edilmektedir. Erdem/Şentürk, s. 598. Biz görüşe katılmıyoruz. Zira, katılan sıfatını almış olanlar dışında katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar için kanun yolları açık olduğundan bu kişiler de itiraz hakkını kullanabilir; itiraz merci bu kişilerin katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş olup olmadığını değerlendirebilir.

61 Erdem/Şentürk, s. 597.

Bu nedenle madde metninde belirtmemiş olan, bir başka ifadeyle kanunun göstermediği bir hal kapsamında Mahkeme'nin verdiği karara karşı CMK'nun 267 vd. maddeleri kapsamında itiraz yolunu işletmek mümkün görünmemektedir.

Burada akli meşgul eden soru, Mahkeme ile Cumhuriyet savcısının suçun hukuki nitelendirilmesi konusunda görüş ayrılığı olması durumunda ne şekilde hareket edileceğidir. Bir başka ifadeyle, kendisine seri muhakeme talep yazısı gelen Mahkeme, talep yazısında olaylarla ilişkilendirilerek açıklanan fiilin, m. 250/1. kapsamındaki katalog suçlardan biri olmadığını, savcının fiilin hukuki nitelendirmesini yanlış yaptığını düşünüyorsa, talebi reddedebilecek midir?

Kanaatimizce bu soruya olumlu yanıt vermek gerekmektedir. Madde metninde, seri muhakeme talep yazısının reddedilebileceği haller tahdidi olarak sayılmıştır ve ceza muhakemesinde bu nitelikteki istisnai hükümler bakımından kıyas mümkün değildir. Ancak madde metninde Mahkeme'nin, “*eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine*” varmasından söz etmekte ve kanımızca Mahkeme'ye fiilin hukuki değerlendirmesi konusunda bir takdir yetkisi tanımaktadır. Ayrıca, madde gerekçesi de, bağlayıcı olmama özelliği olmasına rağmen, bizi destekler niteliktedir. Zira gerekçeye göre hakimin görevi, gerek teklifin kabulü ve gerek ise hukuki vasıflandırmanın dosyaya yansıyan olaya uygunluğunu denetlemektir. Bu nedenle hakim, Cumhuriyet savcısının suça ilişkin vasıflandırmasıyla bağlı olmayıp, farklı bir sonuca ulaşması halinde talebi reddedecektir.

Seri muhakeme usulünün bazı kişiler bakımından uygulanması mümkün değildir. Zira bu sistem, iradi olarak kişinin kendisine yaptırım uygulanmasını kabul etme ve bu suretle bir anlaşmanın tarafı olma yetisini gerektirmektedir. Bu nedenle seri muhakeme usulü, yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağır ve dilsizlik hâllerinde uygulanmaz. (m. 250/12, CMSMY m. 7/1) Yine resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz. (m. 250/13, CMSMY m. 5/6). Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, şüphelinin yurt dışında olması yahut adreste bulunamaması hallerinin tek başına seri muhakeme usulünün uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği, bunun için ayrıca şüpheliye ulaşılamıyor olması gerektiğidir⁶².

Suçun iştirak hâlinde işlenmesi durumunda şüphelilerden birinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi hâlinde de seri muhakeme usulünün uygulanması mümkün değildir. (m. 250/11, CMSMY m. 7/2). Doktrinde, şüphelinin teklifi kabul etmesi ve fakat suçun iştirak halinde işlendiğinin sonradan anlaşılması durumunda, hükmün kurulup kurulmadığına göre bir ayırım yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda eğer hüküm kurulmuşsa, sonradan ortaya çıkan şüphelinin teklifi kabul etmemiş olması, kurulan hükmün bu sebeple ortadan kalkmasını gerektirmeyecektir⁶³. Kanaatimizce bu hususta hüküm verinceye kadar değil, itiraz kanun yoluna başvurulmuşsa karar verinceye kadar, henüz başvurulmamışsa itiraz süresi doluncaya kadar iştirak eden şüpheliye seri muhakeme usulü teklifi götürülebilirdir. Zira genel hükümlere göre yapılacak yargılama ile seri muhakeme usulünün uygulanması arasında, gerek muhakemeler yürütülürken

62 Erdem/Şentürk, s. 587.

63 Erdem/Şentürk, s. 588.

uygulanacak ilkeler gerek muhakeme süreleri ve gerek ise hükmedilecek yaptırımlar konusunda esaslı farklar bulunmaktadır. Bu nedenle, fiili birlikte işleyen kişilere uygulanacak hükümlerin eşit bir şekilde uygulanması bakımından farklılık ortaya çıkacaksa bunun, hükmün kesinleşmesi anına kadar yapılması daha makul görünmektedir.

Son olarak, seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hâllerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz. (m. 250/10, CMSMY m. 5/8). Burada kanun koyucunun, şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulandığı aşamada yaptığı açıklamaların, genel hükümlere göre yapılan muhakemede kullanılamayacağına ilişkin bir delil değerlendirme yasağı öngördüğünü ifade etmek mümkündür. Söz konusu yasağın, seri muhakeme usulü başladıktan sonra elde edilen deliller için geçerli olup, seri muhakeme usulünün uygulanmasından önce elde edilen deliller bu yasağın dışındadır⁶⁴.

IV. Basit Yargılama Kurumunun Değerlendirilmesi

A. Genel Bilgi

7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı CMK'nun 251. maddesi ile yargı sistemimize dahil olan basit yargılama usulü üst sınırı belirli bir ağırlığın altında olan suçlar için öngörülmüş takdiri bir muhakeme türüdür. Düzenlemeye ilişkin Adalet Komisyonu raporunda basit yargılama usulü "*alternatif yargılama usulü*" olarak tanımlanmıştır⁶⁵. Bu "*alternatif yargılama usulü*" ile hedeflenenin, yargılamayı hızlandırmak, yargının iş yükünü hafifletmek ve kaynakların verimli kullanılmasına katkı sağlamak olduğu ifade edilebilir⁶⁶. Belirtelim ki basit yargılama usulünün kabahatleri suç olmaktan çıkarma eğilimi ve sonrasında gelişen haksızlık içerikleri ile yaptırımları hafif olan suçlar açısından söz konusu olan alternatif uyuşmazlık çözüm arayışlarının bir sonucu olduğu öne sürülmektedir⁶⁷.

Çalışmamızın başlangıcında basit yargılama hakkında verdiğimiz genel bilgileri tekrarlamaktan kaçınmak adına bu bölümde bahse konu yargılama türünün Kanun'daki düzenlemesi olan ve olması gereken hukuk açısından ele alınmaya çalışılacaktır.

Kuruma neden ihtiyaç duyulduğuyla ilgili olarak Adalet Komisyonu raporunda yer alan ifadelere temas etmek yerinde olacaktır. Raporda "*Ceza yargılaması sistemimizde tek bir yargılama usulü öngörülmüş olup, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlar bakımından uygulanan yargılama usulü ile bir ay hapis cezası öngörülen suçlar için uygulanan yargılama usulü aynıdır. Başka bir ifadeyle, basit*

64 Erdem/Şentürk, s. 584, 595.

65 Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/2215) ve Adalet Komisyonu Raporu, TBMM, Sıra Sayısı 105, (Bundan sonra Rapor olarak anılacaktır), s.19.

66 Rapor, s.19.

67 Dülger, s.7, 8.

suçlarla ağır suçlar arasında bir ayrım yapılmadan, duruşma açmak suretiyle aynı yargılama usulünün tüm prosedürlerinin uygulanması kabul edilmiştir. Bu durum, ağır suçların yargılanmasına daha az vakit ve emek ayrılmasına sebebiyet vermektedir” denilerek sistemin kabulünün esas gerekçesi ifade edilmiştir⁶⁸.

Kurumun ihdas gerekçelerinden biri olan daha çabuk bir yargılama ile “*daha önemli*” işlere vakit ayırma imkanının doğması şeklindeki düşüncüyü makul sürede yargılanma hakkı ile birlikte değerlendirmek gerekir. Makul sürede yargılanma hakkı, (duruşmaya ara vermeme) esas itibarıyla şüpheli veya sanık hakkındaki iddiaların makul bir sürede mahkeme tarafından incelenmesini öngören bir ilke⁶⁹ olarak, davanın süratle görülmesi şeklinde anlaşılmıştır ki bunun sebebi davaların iş yoğunluğu yüzünden uzun süreler boyunca görülememesidir. Nitekim bu ilkenin “*hızlılık ilkesi*” olarak da tanımlandığını görmek mümkündür⁷⁰. İlkenin dayanağı, AİHS’nin 6. ve Anayasa’nın 141/4. maddesidir.

Basit yargılama kurumu, makul sürede yargılanma ilkesinin amacına hizmet eden bir işleve sahiptir. Gerçekten bu sistem, bir çok usul işlemi yapılmaksızın ve duruşma açılmaksızın hüküm vermeye imkan tanımaktadır ki bu durum hem en az giderle hem de genel yargılamaya nazaran oldukça süratli şekilde hüküm vermeye imkan sağlamaktadır. Ancak kanaatimizce makul sürede yargılanma, yargılamanın süratli olması için maddi gerçekten taviz verme hakkı olarak anlaşılamaz.

Bir başka husus, her ne kadar “*basit yargılama*” ifadesiyle kast edilen, genel muhakeme usulünün şart kıldığı usulü mecburiyetlerin yer almadığı, karmaşıklıktan uzak ve kısa sürede sonuç veren ve böylece sözlük anlamı itibarıyla “*yapılması veya anlaşılması kolay olan, karışık olmayan*”⁷¹ bir muhakeme türü olsa da “*basit*” kavramı kanaatimizce “*muhakeme*” ile birlikte ifade edildiği takdirde olumsuz bir yargı uyandırabilecek niteliktedir. Bu kavram yerine “*seri yargılama usulü*” yahut “*seri kovuşturma usulü*” şeklindeki bir ifadenin tercihinin daha yerinde olabileceği kanaatindeyiz. Her ne kadar önemli olan kurumun adından çok, uygulamada ne şekilde tatbik edileceği ise de bu şekildeki bir yaklaşımın kurumun imajı açısından daha olumlu olabileceğini düşünüyoruz.

Kurumun kovuşturmayı ilgilendiren bir kurum olmasına karşın soruşturma ile de ilişkisini göz ardı etmemek gerekir. Nitekim doktrinde “*Basit yargılama usulü ile adaletin vaktinde tecelli etmesi ve adliyelerin iş yükünün azalması amaçlanmıştır. Fakat burada savcılara yine büyük görev düşmektedir. Etkin soruşturma yapmaksızın nasıl olsa basit bir yargılama ile netice alınıyor düşüncesi, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelir*”⁷² görüşüne yer verilmektedir.

Basit yargılama usulünün incelenmesinden önce kurumun, mülga CMUK’da yer alan Ceza Kararnamesi ile ilişkisine değinmek istiyoruz. 1402 Sayılı mülga CMUK’da düzenlenen ve hususi

68 Rapor, s.18, 19.

69 Feridun Yenisey/ Ayşe Nuhoglu, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.Baskı, Ankara 2019, s.80.

70 Veli Özer Özbek / Koray Doğan/ Pınar Bacaksız, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12.Baskı Ankara 2019, s.56.

71 Bahse konu kelimesi sözlük anlamı itibarıyla “1. *sıfat* Yapılması veya anlaşılması kolay olan, karışık olmayan, bayağı, 2. *sıfat* Kolay: 3. *sıfat*, mecaz Süssüz, gösterişsiz: 4. *sıfat*, mecaz Bilgi ve görgüsü sınırlı olan, bayağı, görgüsü: 5. *sıfat*, mecaz Her zaman rastlanan, özelliği olmayan, olağan” anlamlarına gelmektedir. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi.17.03.2020).

72 Gökçen/Balci/Alşahin/Çakır, s.640.

muhakeme usulleri arasında yer alan Sulh Hakimleri'nin ceza kararlamaları, CMUK'un 386-391. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kurumun detaylarına girmek çalışmamız kapsamını aşacağından, bahse konu kurumun *basit yargılama* usulü açısından dikkate alınabilecek özelliklerine değineceğiz⁷³.

Mülga CMUK'un 386. maddesinde düzenlenen kurum, duruşma yapılmaksızın sulh hakiminin ceza kararı ile hüküm verilebilmesi, hakim belirlenmiş sınırların altında kalan cezaya hükmedebilmesi, duruşma yapılmaksızın ceza tertibinin mahzurlu görülmesi halinde duruşma için gün tayin edilmesi, itiraz olmayan hükmün kesinleşmesi gibi özellikleri ile basit yargılama usulüne benzemektedir. Öğretide Mülga CMUK sisteminde sulh ceza hakiminin ceza kararlamasının kabule bağlı olduğu ifade edilmektedir⁷⁴. Kurumun ilk hali açısından duruşmanın yapılabilmesi, sanığın karşı gelmeyi geri almamış olmasına bağlıydı⁷⁵. Karşı gelme halinde ise duruşma açılmakta ve hakim ceza kararı ile bağlı olmadığı buna karşın sonuç-ceza hükmün artırılmayacağı ifade edilmekteydi⁷⁶.

Sistemin genel yapısından ziyade dikkat edilmesi gereken husus, genel olarak ceza kararlamalarının duruşmasız yargılama ilkesine aykırılık teşkil edip etmeyeceğine yönelik olan tartışmalardır. Doktrinde ceza kararlamalarının kabul edilebilmesi için hakim haricindeki kişilerin vereceği cezaların para cezası ve hürriyeti sınırlandırmayan bir ceza olması ve bu cezaların hapis cezasına çevrilememesi, ceza kararlamasının onu kabul etmeyenler hakkında sonuç doğurmaması ve bu ihtimalde duruşma açılarak davanın sonuçlandırılmasıdır⁷⁷. Bu noktada 1402 sayılı CMUK'da yer alan bu muhakeme türüne ilişkin düzenlemenin Anayasa Mahkemesi tarafından "*duruşma açılmadan karar verildiği için*" iptal edildiğini ifade etmek gerekir⁷⁸.

73 Mülga Kanun'daki sulh hakiminin ceza kararı kurum hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Nurullah Kunter / Feridun Yenisey/ Ayşe Nuhoğlu, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, İstanbul 2010, s.1209 vd.

74 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1210.

75 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1212.

76 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1212, 1213.

77 Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.1205.

78 "*CMUK'nun ceza kararlamalarıyla ilgili düzenlemesine göre ceza kararıyla hafif hapis cezasına hükmedilmiş ise itiraz üzerine duruşma yapılacaktır. Ceza kararıyla para cezasına bir meslek veya sanatın tatiline zor alıma bunlardan bir kaçına veya hepsine hükmedilmiş ise itiraz üzerine Asliye Ceza Mahkemesince itiraz CMUK'nun 301., 302. ve 303. maddeleri hükümlerine göre incelenip kesin olarak sonuçlandırılacaktır. CMUK'nun 390/3. maddesindeki CMUK'nun 302. maddesine yapılan yollama gereğince Asliye Ceza Mahkemesi itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın evrak üzerinde karar verecek aynı maddenin 2. fıkrası gereğince itirazı yerinde görürse itirazın konusu olan mesele hakkında da karar verecek, verdiği bu karar CMUK'nun 303. maddesi gereğince kesin olacaktır. (...) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde tanımlanan ve Anayasamızın 36. maddesine 4709 sayılı Kanununun 14. maddesiyle eklenen adil yargılanma ilkesine CMUK'nun 302., 386. maddeleri, CMUK 390/3. maddesindeki aynı Yasanın 301., 302. ve 303. maddelerine yaptığı yollama sanığın savunma hakkını, suçlamalar konusunda karar verecek olan mahkeme önünde davasının açık olarak görülmesini isteme hakkını, hükmünün açık oturumda verilmesini istemek hakkını, suçlamasının niteliği ve nedeninden en kısa zamanda ayrıntılı olarak haberdar edilme hakkını, müdafinin yardımından yararlanma hakkını, elinden alınmakta ve böylece Anayasamızın 36. maddesindeki savunma hakkı ile adil yargılanma hakkı ihlal edilmektedir". Resmi Gazete tarih/sayı: 22.10.2004/25621, Esas Sayısı : 2001/481, Karar Sayısı : 2004/91, Karar Günü 30.6.2004. <http://www.kararlariyeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/68d2396f-671d-454b-8d3f6b05ea4cc809?excludeGerekce=False&wordsOnly=False> (Erişim Tarihi: 10.04.2020).*

B. 5271 Sayılı CMK Kapsamında Basit Yargılama

I-Basit Yargılama Usulünün Uygulanma Koşulu CMK m. 251/1

CMK'nun 251/1 inci maddesinde yer alan “Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir” şeklindeki hüküm, bahse konu kurumun ana yapısı hakkında bilgi vermektedir.

Basit yargılama usulünün tatbiki açısından öncelikle iddianamenin mahkeme tarafından kabul edilmesi gerekmektedir (CMK m.175). 251/1. Fıkra gereğince, seri muhakemedeki gibi katalog bir düzenleme içerisindeki suçlar değil üst sınırı belirli bir miktarın altında kalan suçlar için öngörülmuş bir yargılama türünden bahsedildiği anlaşılmaktadır. Diğer yandan seri muhakemeden farklı olarak basit yargılama usulünde, belirli bir şüphe aşamasının geçilmiş ve iddianamenin kabul edilmiş olması itibarıyla artık “*basit*” dahi olsa bir yargılama usulü tatbik edilecektir. Bu nedenle seri muhakemeye nazaran basit yargılama usulünün çerçevesi oldukça geniş tutulmuştur.

Süreler açısından ne şekilde bir belirleme yapılacağına ilişkin olarak doktrinde daha az veya daha fazla ceza gerektiren nitelikli hallerin dikkate alınmayacağı, suçun temel şeklinin esas alınacağı ifade edilmektedir⁷⁹. Zira bu görüşe göre, kanun koyucu aksi bir düşünce olsa idi TCK m.61/3⁸⁰ düzenlemesine benzer bir düzenleme öngörülebilirdi. Bununla birlikte, nitelikli haller açısından ayrıca alt-üst sınırların belirlendiği suçlar açısından, bu sürelerin dikkate alınacağı ifade edilmektedir ki (ör. TCK m.142)⁸¹ bu düşünceye, böyle bir ayrıma yol açabilecek bir ifadenin Kanun metninde yer almaması gerekçesiyle, katılmamaktayız. Bu görüş açısından tehdit suçunun 106/1 birinci cümle kapsamındaki halinin cezası 6 aydan 2 yıla kadar hapis olduğundan, basit yargılama usulüne tabi iken ikinci fıkrada suçun silahla işlenmesi halinde cezanın bağımsız alt (2 yıl) ve üst (5 yıl) sürelerle tabi olması ve üst sınırın 5 yıl olması sebebiyle bu ihtimalde basit yargılama usulü uygulanamayacaktır. Oysa düzenleme yarı oranında artırım şeklinde olsa idi, ikinci ihtimal açısından da basit yargılama usulü uygulanabilecekti⁸².

Kanaatimizce kanun koyucunun düzenlemesi açısından yukarıdaki görüşün kabul edilmesi güçtür. Zira bahse konu görüş açısından TCK m.61/3'e benzer bir düzenleme öngörülmemişse de TCK'nun 65/3. fıkrasında “*Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur*” şeklindeki düzenlemeye benzer bir ifade de 251. madde metninde yer almamaktadır. Dolayısıyla, basit yargılama usulü açısından daha ağır veya daha hafif cezayı gerektiren hallerin alt-üst sınırlarının tespit edildiği durumlara adeta bağımsız bir suç vasfı kazandırmanın, düzenlemenin lafzına uygun olmadığı kanaatindeyiz. Bu kapsamda kanaatimizce gerek suçun alt üst sınırlarının açık

79 Değirmenci, s.43.

80 TCK m.61/3 “Birinci fıkrada belirtilen hususların suçun unsurunu oluşturduğu hallerde, bunlar temel cezanın belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmaz”.

81 Değirmenci, s.43.

82 Değirmenci, s.43.

bir biçimde belirlenmesi gerekse de belirli oranda artırım öngörülmesi ihtimallerinde, eğer ceza 251/1. maddenin belirlediği sınırlar dışında kalıyorsa, istisnai olan basit yargılama kurumunun tatbik edilmemesi gerekmektedir.

Bu fıkra açısından değinmek istediğimiz bir diğer husus, kanun koyucunun “*karar verilebilir*” şeklinde yaptığı düzenleme gereği, mahkemeye bu usulün tatbiki hakkında takdir yetkisi verilmesi hususudur ki bunun amacının da yukarıda ifade ettiğimiz üzere iddianamesi kabul edilen, bu anlamda yeterli şüphe seviyesine ulaşan bir vakianın 251. maddede yer alan usulle, örneğin duruşma yapılmaksızın, çözüme bağlanmasının mümkün olup olamayacağı noktasında mahkemeyi serbest bırakma isteğidir.

Bahse konu düzenleme açısından mahkemenin basit yargılama usulünü tatbik edebilmesi için diğer fıkralarda yer alan istisnalar saklı kalmak şartıyla (bkz. 251/7 ve 8. fıkra) ilgili suç tipi için öngörülen cezanın sadece adli para cezasını içermesi, adli para cezası ile seçimlik olarak üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren bir suç olması, adli para cezasının yanında üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren bir suç olması yeterli olacaktır.

İddianamenin kabulünün ardından bahse konu muhakeme usulünün işletilmesi konusunda mahkemeye takdir hakkı tayin edilmesi, kanaatimizce kurumun amacı açısından isabetli olmamıştır. Zira kurumun amacı belirli suçlar açısından hızlı bir yargılama yapılması olup bunun için kanun koyucu belirli bir üst sınır öngörmüş ise, bu durumda artık takdir hakkını Mahkeme’ye bırakmak kurumun işlevini azaltacaktır. Ayrıca yine bazı Mahkemelerce bahse konu kurum tatbik edilecekken, diğerleri tarafından tatbik edilmemesi usul açısından ve özellikle de ¼ oranında ceza indiriminin kimi sanıklar hakkında uygulanacakken diğerlerine tatbik edilmemesi sebebiyle farklılıklara yol açacaktır.

Basit yargılama usulünün tatbikinin takdiri konusunda herhangi bir ölçüt konulmamasına karşın, doktrinde, iddianamenin kabulü ile birlikte Mahkeme’de vicdani kanaatin oluşması için ayrıca delil ikamesi ihtiyacı da hissedilmiyorsa bu usule müracaat edilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu görüş açısından Mahkeme’nin vicdani kanaatin oluşması için delil ikame etmesi gerekiyorsa, CMK m. 217/1 gereği bu usule başvurulmamalıdır⁸³. Doktrinde “*dosya itibarıyla bakıldığında vicdani kanaate ulaşılma ihtimalini göz önünde bulunduracak, dosyadaki maddi olayı sabit kabul etmesi için gerekli olan bilgileri ve belgeleri gerekli gördüğünde ilgili kurumlardan talep edecektir*” şeklinde ifade edilen ⁸⁴ görüş ise “*bilgi ve belge toplama*” durumunun “*Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilme*” şartına bağlanması karşısında vicdani kanaatin oluştuğu ancak buna ilişkin belge ve bilgilerde durumun tevsiki olarak anlaşılmalıdır.

2. Basit Yargılama Usulünün Tatbik Şekli CMK m. 251/2

CMK’nun 251/2. fıkrasında basit yargılama usulünün ne şekilde tatbik edileceğine ilişkin düzenleme yer almaktadır. Bahse konu fıkrafta “*Basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verildiği takdirde*

83 Değirmenci, s.45.

84 Değirmenci, s.45.

mahkemece iddianame; sanık, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edilerek, beyan ve savunmalarını on beş gün içinde yazılı olarak bildirmeleri istenir. Tebligatta duruşma yapılmaksızın hüküm verilebileceği hususu da belirtilir. Ayrıca, toplanması gereken belgeler, ilgili kurum ve kuruluşlardan talep edilir” denilmektedir.

Fıkıradaki usulün ne şekilde tatbik edileceği belirtilmektedir. Değinmek gerekir ki maddelerin yorumu ve izahı açısından yol gösterici olması beklenen Adalet Komisyonu raporu da birkaç istisna haricinde maddelerin tekrarından ibaret olup uygulama açısından yol gösterme işlevinden uzaktır.

251/2. fıkrada iddianamenin sanığa, mağdur ve şikâyetçiye tebliğ edileceği⁸⁵ ifade edilmekle birlikte, muhataplarının iddianameyi sadece tebliğ almış olmalarının hukuken yeterli olmadığı özellikle de iddianamede yer alan suçlamaların sanık tarafından tam olarak anlaşılması ve savunmaya imkan tanır bir açıklıkta olması gerekmektedir. Nitekim ifade alınmaksızın kişi hakkında iddianame düzenlenmesi hukuk açısından mümkün olduğuna göre, kişinin o ana kadar haberdar dahi olmadan suçlandığı bir konu hakkında mahkeme huzuruna çıkmadan sadece yazılı savunma ile kendisini müdafaa etmesinin yeterli olmadığını düşünmekteyiz. Bilindiği üzere adil yargılanma ilkesi gereği şüpheli/sanığa yeterli savunma hakkının verilmesi gerekmektedir⁸⁶.

Doktrinde suçlamayı ve hakları öğrenme hakkı kapsamında “*silahlar gerçekten eşit*” olsa bile hukukçu olan hakim ve savcının geniş bilgisi karşısında şüpheli/sanığın aciz kaldığı ve şüpheli/sanığa bütün haklarının hatırlatılması gerektiği ifade edilmektedir⁸⁷. Nitekim bildirimden isnadı ve hakları öğrenme ilkesi doğrultusunda *belirsiz ve genel ifadelerle* yapılmaması gerektiği ifade edilmiştir⁸⁸. Kanaatimizce bu hususta en azından sanığa suçlamaların sözlü olarak bildirilmesinin sağlanması gerekmektedir.

Basit yargılama usulü delillerin doğrudan doğruyalığı ilkesi ile de doğrudan çelişmektedir. “*Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatıyla serbestçe takdir edilir*” şeklinde CMK m.217’de yer alan bu ilke, mahkemenin yargılayacağı sanık, tanıklar ve tüm deliller ile doğrudan doğruya temasa geçmesi⁸⁹ anlamına gelmektedir. Vasıtasızlık ilkesi olarak da ifade edilen bu ilke en özet şekilde “*kararı verecek olan mahkeme veya hakim, delil sözlü ise, dinleyecek, yazılı ise, okuyacak, eşya veya iz şeklinde ise görecektir*” şeklinde ifade edilmektedir ki⁹⁰ basit yargılama usulü açısından bu ilkenin

85 İddianamenin tebliğ edilmemesinin savunma hakkını kısıtlayacağına ilişkin yargı kararları ve doktrin görüşleri için bkz. Özge Apiş, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2019, Cilt 25, Sayı 1, ISSN 2146-0590, DOI: 10.33433/maruhad.583646, DOI: 10.33433/maruhad.583646, s. 65 vd.

86 Özbek/Doğan/Bacaksız, s.53.

87 Özbek/Doğan/Bacaksız,s.61-62.

88 Ünver/Hakeri, s.69.

89 Yenisey / Nuhoglu, s.79; Ayrıca bkz. Nur Centel / Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9.Baskı, İstanbul 2012, s.623.

90 Bahri Öztürk / Durmuş Tezcan/ M.Ruhan Erdem/ Özge Sırma Gezer/ Yasemin F.Saygılar Kırıt/ Esra Alan Akcan/ Özdem Özyayın/ Efser Erden Tütüncü/ Derya Altınok Villemin/ Mehmet Can Tok, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13.Baskı, Ankara 2019, s.147-148.

sözlü deliller açısından göz ardı edildiği açıktır. Tarafların beyan ve savunmalarının on beş gün içerisinde yazılı olarak istenmesini, sözlülük ilkesi açısından değerlendirmek mümkündür. Esasen Sözlülük ilkesinin sonuçlarından en önemlisi, *hüküm verme faaliyetinde, yalnızca duruşmada sözlü olarak açıklanan hususların dikkate alınmasıdır*.⁹¹. Anlaşılacağı üzere duruşmasız dava olmaz ilkesinin bir sonucu olan ilke, tamamlayıcı bir işlev görmektedir. Bu nedenle düzenleme sözlülük ilkesine esasen aykırılık teşkil etse de kanaatimizce kanun koyucunun ceza muhakemesi politikası gereği “*basit yargılama*” usulünü benimsemesinin ardından, savunmaların sözlü olarak istenmesi gibi bir yola gidilmesi, bu muhakeme usulünün tercihini anlamsız hale getirirdi. Elbette sözlülük esas kural ve tercih sebebi olsa da sistemin amacının daha kısa sürede yargılamayı neticelendirmek olduğu dikkate alındığında ve özellikle de dava yükü karşısında uygulamada sözlülük ilkesinin amaçlanan işlevinden uzak kaldığı düşünüldüğünde, bu durumun sistemin tamamına karşı çıkmaya gerekçe olamayacağı kanaatindeyiz. Bununla birlikte silahların eşitliği ilkesinin esnetilerek sadece sanığa sözlü olarak savunma hakkının tanınması, bu hakkını kullanırken daha sonra savunmasına herhangi bir ilave yapıp yapamayacağını ifade edilmesi ya da yukarıda ifade ettiğimiz üzere en azından iddianın sözlü olarak bildirilmesinin savunma hakkı açısından doğacak bazı sıkıntıları engelleyebileceği kanaatindeyiz.

3. Basit Yargılama Usulü Açısından Hüküm (CMK m.251/3)

Söz konusu düzenleme “*Beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesi dikkate alınmak suretiyle, 223 üncü maddede belirtilen kararlardan birine hükmedilebilir. Mahkûmiyet kararı verildiği takdirde sonuç ceza dörtte bir oranında indirilir.*” şeklindedir.

Öncelikle fıkrada yer alan “*hükmedebilir*” ifadesinin “*hükmeder*” şeklinde anlaşılması gerektiğini söylemek gerekmektedir. Zira “*hükmedebilir*” ifadesi, Kanun’un yorumlanmasında mahkemenin takdiren 223. maddede belirtilen kararlardan birine hükmetmeyebileceği gibi bir anlamı da ihtiva etmektedir. Fıkra kanaatimizce belirtilmek istenen husus, mahkemenin 223. maddedeki kararlardan herhangi birine hükmetme mecburiyeti olduğu ancak elbette hükümlerden dilediğini takdir edebileceğidir. Bu nedenle fıkranın bu kısmının “*hükmeder*” şeklinde değiştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Fıkra “*Beyan ve savunma için verilen süre dolduktan sonra mahkemece duruşma yapılmaksızın ve Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaksızın*” şeklinde yer verilen düzenleme açısından, basit yargılama usulünün esasında klasik anlamda bir muhakeme olmadığı söylenebilir. Zira duruşma yapılmadan, Cumhuriyet savcısının görüşüne başvurulmadan taraflar sözlü olarak dinlenilmeden hükme varılması halinde ortada bir muhakeme olduğunu söylemek güçtür. Bu usul açısından tez, anti-tez ve sentez şeklinde ortaya çıkan bir hükümden değil, mahkemenin önündeki yazılı savunma, beyan ve iddianmeden yola çıkarak varmış olduğu sonucu bildirmesi söz konusudur. Davasız muhakeme yapılamaması ilkesi ise, tez ile sentezin yani iddia ve yargının birbirinden açık şekilde

91 Ünver/Hakeri, s.112.

ayrıldığı sistemler açısından söz konusudur kanaatindeyiz⁹². Delillerin kolektifliği ilkesi kapsamında delillerin dosyada bulunması yetmemekte duruşmada tartışılması gerekmektedir⁹³.

Kurum açısından dikkate alınması mümkün olan bir diğer ilke olan maddi gerçeği re'sen araştırma ilkesi, esasında ceza muhakemesi ile medeni muhakeme arasındaki farkı ortaya koyması açısından önemlidir. Hakim bu ilke gereğince, önüne gelen her delili uyumsuzlukla ilgisi olup olmadığını tespit için değerlendirir ve tarafların talepleri ile de bağlıdır⁹⁴.

Bahse konu kurum açısından sözlülükten yazılılığa doğru bir evrilme olduğu görülmektedir. Bu kurum açısından mahkemenin gerek görmesi halinde bu usulden vazgeçerek m.251/6 gereğince “*hüküm verinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebilir*” ifadesi re'sen araştırma ilkesinin tamamen göz ardı edilmediği kanaatini uyandırmaktadır. AİHS'e göre (md.6/3-d) “*sanığın, iddia tanıklarının sorguya çekme veya çektirme, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmesini ve dinlenilmesini isteme*” hakkına sahip olduğu ifade edilmektedir ki bu husus doktrinde, maddi gerçeğin re'sen araştırılma ilkesi kapsamında ele alınmaktadır⁹⁵. Basit yargılama usulünde ise tanıkların sadece yazılı beyanlarının alınması mümkündür (m.251/2.). Ayrıca taraflardan on beş gün içerisinde savunmanın hazırlanma zorunluluğunun adli yargılama hakkı kapsamında güç olabileceği bu anlamda sürenin etkin şekilde kullanılabilmesinin sağlanması gerektiği ifade edilmektedir⁹⁶.

Gerçekten CMK m. 225/2 gereğince “*Mahkeme, fiilin nitelendirilmesinde iddia ve savunmalarla bağlı değildir*”. Dolayısıyla mahkemenin gerekli gördüğü takdirde bu yola başvurma imkanının olması olumludur. Her ne kadar tarafların yazılı beyanda bulunma hakları bulunsun da bu ilkenin gayesi olan şüpheli/sanığın “*muhakemeye yön verme*” hakkını yeterince kullanılabildiğini söylemek güçtür⁹⁷. Basit yargılama hakkında sanığın, yazılı beyan verme haricinde bir fonksiyonunun olduğu ifade edilemez. Meram anlatma ilkesinin sonucu olarak da ifade edilen ve sanığın obje değil, muhakemenin gidişine yön veren bir kişi olması gerektiği ilkesi⁹⁸ basit yargılama usulü açısından tamamen göz ardı edilmemişse de kurumun doğası gereği oldukça ihmal edilmiştir.

Mahkeme hükme varırken TCK'nun 61. maddesi dikkate alınmak suretiyle CMK'nun 223. maddesinde belirtilen kararlardan birine hükmedilebilecektir. Öncelikle fıkrada TCK'nun 61. maddesi dikkate alınarak CMK'nun 223. maddesinde belirtilen kararlardan birine hükmedileceğinin ifade edilmesi isabetli olmamıştır. Zira TCK'nun 61. maddesi suçun işlendiğinin tespitinden sonra cezanın belirlenmesine ilişkin prensipleri düzenlemektedir. Oysa CMK'nun 223.maddesinde yer alan hüküm çeşitleri arasında beraat de söz konusudur. Fıkrada “*suçun işlendiğinin sabit olmasının*

92 Ünver/Hakeri, s.101.

93 Ünver/Hakeri, s..122, Centel/Zafer, s.625.

94 Yenisey/Nuhoğlu, m.79.

95 Centel/Zafer, s.625-627.

96 Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.639.

97 Özbek/Doğan/Bacaksız, 56.

98 Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin./Tok, s.138 vd.

Ayrıca bkz. Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.117 vd.

ardından *Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesi dikkate alınmak suretiyle*” denilmesi daha isabetli olabilirdi.

CMK’nun 223. maddesinin 1.fikrasının “*Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir*” şeklindeki düzenlemesi açısından 251. maddenin istisna teşkil ettiği açıktır. Bununla birlikte “*olağan*” bir hükmün ancak “*duruşma*” yapılmasının ardından verilebileceğini göstermesi açısından bu fıkranın dikkat çekici olduğunu da ifade etmek istiyoruz.

TCK’nun 61. maddesinde cezanın belirlenmesi açısından esas alınan kriterlere temas etmek çalışmamız kapsamı dışında kalacağından, bahse konu düzenleme açısından eleştiriye açık olan hususlara değinmekle yetinmeyi uygun görmekteyiz.

61. Maddede yer alan kimi hallerin duruşma olmaksızın ne şekilde tespit edileceği ve cezanın belirlenmesinde dikkate alınacağı izaha muhtaçtır. Bu durumlara kısaca değinecek olursak 1-f) *Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı*, g) *Failin güttüğü amaç ve saiki*, 2) *Suçun olası kastla ya da bilinçli taksirle işlenmesi* gibi sübjektif unsura dahil olan özelliklerin mahkemece sadece yazılı beyan üzerinden tespitinin güç olduğu kanaatindeyiz. Bununla birlikte kurumun istisnai niteliği bir nitelikte olduğu ve sadece üst sınırı nispeten düşük ceza içeren suçlar için tatbik imkanı olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle konuya genelleyci bir bakışla değil ve fakat suç özelinde bakmak daha isabetli olacaktır. Örneğin TCK 123. maddede düzenlenen kişilerin huzur ve sükununu bozma veya TCK m.105. maddede düzenlenen cinsel taciz suçunun işlenip işlenmediğinin tespiti açısından bile failde bulunması gereken maksadın yazılı beyanla ne şekilde tespit edileceği dahi izaha muhtaçken, cezanın belirlenmesinde bu hususun ne şekilde dikkate alınacağı soru işareti meydana getirmektedir. Yazılı olma ilkesi esasında yargılamanın daha doğrusu kovuşturmanın aleniliği prensibine de uygun değildir. Halka açıklık olarak da ifade edilebilen bu ilkenin amacı yargılamanın kapalı kapılar ardında yapılamamasıdır ki ⁹⁹ ceza miktarının nispeten az olduğu suçlar söz konusu olduğu için basit yargılama usulünde bu ilkenin ihmal edildiğini ifade etmek gerekmektedir.

Fıkırada “*mahkûmiyet kararı verildiği takdirde sonuç ceza dörtte bir oranında indirilir*” ibaresi yer almakta olup bu hükmün amacının ne olduğu konusu belirsizdir. Seri muhakeme usulünde olduğu gibi kurumun işlemesi için şüpheliye teklif ve teklifin kabulü halinde cezanın indirilmesi gibi bir teşvik ve bir avantaj söz konusu olmamasına rağmen, basit yargılama usulü tatbik ediliyor diye cezada indirimde neden gerek duyulduğuna ilişkin bir gerekçe bulunmamaktadır.

4. Basit Muhakeme Usulünde Hüküm Sonuçları (CMK m.251/4-6)

251/4. Fıkırada uygulamada farklılıklara neden olmama adına mahkemenin bu usulde de kısa süreli hapis cezasını seçenek yaptırımlara çevrilebileceği, hapis cezasını erteleyebileceği ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verebileceği ifade edilmektedir. Nitekim söz konusu düzenlemeye göre, “*Mahkemece, koşulları bulunması hâlinde; kısa süreli hapis cezası seçenek yaptırımlara*

99 Gökçen/Balcı/Alşahin/Çakır, s.128.

çevrilebilir veya hapis cezası ertelenebilir ya da uygulanmasına sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir”.

Fıkra da hükmün açıklanmasının ertelenmesine *yazılı olarak* sanık tarafından karşı çıkılmaması halinde hükmedilebileceği ifade edilmektedir. 231. Maddenin 6. fıkrasına eklenen cümlede sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmez denirken, 251. maddede bu durum “*sanık tarafından yazılı olarak karşı çıkılmaması kaydıyla*” formüle edilmiştir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun detaylarına girmek çalışmamız kapsamı dışında kalacağından basit yargılama ile ilgili olarak da değerlendirme imkanı verecek olan HAGB’ye karar verilmeden önce bunun kabul edilip edilmeyeceğinin sanığa sorulup sorulmayacağı konusuna temas etmek istiyoruz.

Doktrinde bu hususta HAGB’ye karar verilmesi için mahkumiyet kararı verilmesi gerektiği ve önceden bunun sanığa hatırlatılmasının mahkemenin önyargı ile hareket ettiği anlamına geleceği belirtilmektedir¹⁰⁰. Aynı durum basit yargılama açısından da geçerli olduğu için sanık hakkında mahkumiyet kararı verilmesi söz konusu olduğu takdirde sanığa başvurularak bu durumun sorulması yerinde olabilirdi. Ancak bahse konu düzenlemenin kaleme alınış biçiminden ve 251. maddenin 2. ve 3. fıkraları dikkate alındığında sanığın bahse konu bildirim yazılı olarak 2. fıkra da belirtilen sürede yapmasının gerektiği yorumu yapılabilir

Maddenin 5. fıkrasında (m.251/5) “*Hükümde itiraz usulü ile itirazın sonuçları belirtilir*” denilmektedir ki konu ile ilgili ayrıntılı izaha 252. maddede yer verileceğinden bu kısımda ayrıca itiraz konusunun detayına girilmeyecektir.

251/6. fıkra da, “*mahkemece gerekli görülmesi hâlinde bu madde uyarınca hüküm verilinceye kadar her aşamada duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edilebileceği*” düzenlenmiştir. Böylece söz konusu fıkra, mahkemelere basit yargılama usulünden vazgeçilerek gerekli görüldüğü takdirde duruşma açmak suretiyle genel hükümler uyarınca yargılamaya devam etme imkanı vermektedir. Öncelikle ifade etmek gerekir ki bu tarz bir düzenlemenin yer alması isabetli olmuş, basit yargılama usulünün tatbiki ile maddi gerçeğe ulaşamayacağıın anlaşılması halinde genel ilkelere dönülmesi ile ceza muhakemesinin esas amacına dikkat çekilmiştir. Doktrinde de basit yargılama usulünün yeterli olmaması ve muhakemeye genel hükümlere göre devam dilmesi gerektiğine kanaat getirilmesi halinde, genel hükümlere göre yargılamanın yapılacağı ifade edilmektedir¹⁰¹.

Bununla birlikte fıkranın düzenlemesinden kaynaklı bazı belirsizlikler vardır ki bu belirsizliklerin uygulama ile çözülebileceğini söyleyebiliriz. Öncelikle fıkra da duruşma açılarak genel hükümler uyarınca yargılamaya devam edileceğinden bahsedilmesine karşın, duruşma açıldıktan sonra Mahkemenin tekrar basit yargılama usulüne dönerek örneğin cezanın belirlenmesinde 251/3. fıkrayı esas alıp alamayacağı belirsizdir. Kanaatimizce mahkemenin maddi gerçeğe bu usulle ulaşamayacağına kanaat getirmesi halinde artık basit yargılamanın ve dolayısıyla basit yargılamanın öngördüğü indirimin de tatbik edilmesi söz konusu olmayacaktır.

100 Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok s.645.

101 Değirmenci, s.46.

Doktrinde suçun hukuki niteliğinin değişmesi veya cezanın artırılması veya cezaya ek güvenlik tedbirlerinin ortaya çıkmasından dolayı ek savunma ihtiyacı ortaya çıkması halinde 226. madde uyarınca duruşma açılacağı ifade edilmektedir¹⁰². Yukarıda belirttiğimiz fikre uygun olarak, mahkemenin basit yargılama kapsamına girmeyen bir uyuşmazlığı bu kapsamda ele alması ancak daha sonra bu durumu re'sen ya da tarafların ileri sürmesiyle fark etmesi halinde bu fıkranın tatbik edilip edilemeyeceğine ilişkin Kanun'da açık bir hüküm olmasa da buna gerek olmadığı, 251/6. madde gereği, duruşma açılarak işin muhakemenin genel hükümlere göre görülebileceğini düşünmekteyiz. Bu durum uyuşmazlık açısından CMK'nun 251/7-8 inci fıkralardaki hallerden birinin gerçekleşmesi sonucu olabileceği gibi yukarıda ifade edildiği üzere suçun hukuki niteliğinin değişmesi veya cezanın artırılması veya cezaya ek güvenlik tedbirlerinin söz konusu olması ihtimalinde de gerçekleşebilir. Bu takdirde basit yargılama usulü terk edilerek genel yargılama prensipleri geçerli olacaktır ki sanık da ¼ lük ceza indiriminden mahrum kalacaktır.

Ancak kanaatimizce eğer ortaya çıkan yeni durum 251/1. maddede yer alan sınırlar içerisinde bir ceza aralığına tekabül ediyor ve basit yargılama usulünün uygulanamayacağı haller kapsamına girmiyorsa, CMK m.226 uyarınca ek savunma istenmesi mecburi ise de bunun için duruşma açılıp genel hükümlerle devam etmeye gerek yoktur. Duruşma açılıp genel hükümlerle devam edilmesi halinde artık sanık hakkında ¼ indirimin uygulanamayacağı, kurumun amacının belirli cezanın altında kalan suçlar hakkında süratli bir yargılama görülmesi olduğuna göre, duruşma açılmasının son çare olduğuna, mümkün oldukça sanığın indirimden, yargının da kurumdan istifade etmesinin sağlanması gerektiği kanaatindeyiz.

5. Basit Yargılama Usulünün Tatbik Edilemeyeceği Haller (CMK m.251/7-8)

251/7. maddede basit yargılama usulünün istisnalarına sınırlı sayıda yer verilmiştir. Buna göre adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren bir suç açısından, *“failde yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik halleri söz konusu ise ve bahse konu suç hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında”* uygulanamayacaktır.

Öncelikle fıkradaki durumun iki kısım halinde ele alınması gerekmektedir. Birinci kısım kusurluluğu azaltan ve ortadan kaldıran haller; diğer kısım ise soruşturma ve kovuşturma koşulları ile alakalıdır.

Birinci kısım açısından kanun koyucu failin özelliklerini dikkate almış, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik durumları açısından uygulanacak farklı muhakeme kurallarının söz konusu olması açısından basit yargılama usulünün tatbik edilemeyeceği öngörülmüştür. Bu durumun kusuru kaldıran ya da azaltan hallerin tamamını içermediği görülmektedir. Zira geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisi altında olma halinde de basit yargılama usulü uygulanabilecektir. İkinci kısım açısından ise kanun koyucunun soruşturulması ve kovuşturulmasını genel muhakeme ilkeleri dışında farklı şartlara tabi kıldığı suçların basit yargılama ile çözümlenmesini uygun görmediği

102 Değirmenci, s.46.

anlaşılmaktadır. Esasen soruşturma ve kovuşturulabilme yapılabilmesinin bir takım şartlara tabi olduğu hallerin diğer suç tiplerine nazaran önem arz ettiği ifade edilebilir.

Maddenin yedinci fıkrasına gerekçe olarak “yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik halleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması izne ya da talebe bağlı olan suçlar hakkında faillerin özel durumları sebebiyle elde edilen delillerin duruşmada tartışılmasının ve taraf beyanlarının bizzat hâkim tarafından alınmasının gerekli olması sebebiyle basit yargılama usulünün uygulanmayacağı” gösterilmektedir¹⁰³.

Yaş küçüklüğünün hangi evrede olacağı hususunda Kanun’da herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Doktrinde yaş küçüklüğünün fiilin işlendiği tarih mi yoksa muhakemenin gerçekleşeceği tarihte mi söz konusu olacağı konusunun belirsiz olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁴. Bazı yazarlar, fiili işlediği sırada, 18 yaşını tamamlamış olsun ya da olmasın 251. madde tatbikinin adaletsizliğe neden olduğunu, bunun sebebinin 251. maddenin öngördüğü ceza indirimi olduğunu ifade etmektedir, zira bazı 251. maddenin tatbik edilemeyeceği hallerde genel hükümler tatbik edilecek ve 251. maddenin öngördüğü indirim tatbik edilemeyecektir. 16 yaşında suç işleyen bir kişinin 18 yaşını tamamlamasının ardından basit yargılama usulü ile alacağı cezadan hem yaş küçüklüğünün öngördüğü hem de 251. madde gereği indirim yapılacağı, oysa indirimin yapılamadığı hallerde genel usullere göre yapılan yargılama neticesinde failin ¼ ’lük indirimden yararlanamayacağı bunun adaletsiz bir durum olduğu ifade edilmektedir. 250. Madde bakımından da bahse konu istisnaya yer verilmekle beraber, seri muhakeme usulü açısından cezanın bireyselleştirilmesinde TCK m.61/1 dikkate alınacağından bir sorun söz konusu olmayacak zira yaş küçüklüğü indirimi uygulanmayacaktır. Oysa basit yargılama usulünde 61.maddenin tamamına atıf söz konusudur¹⁰⁵.

Kanaatimize göre, basit yargılama usulünün uygulanması için fiilin işlendiği tarih değil yargılamanın gerçekleştiği tarih esas alınmalıdır. Madde gerekçesinde taraf beyanlarının bizzat hâkim tarafından alınmasının gerekli olması sebebiyle bu istisnaya yer verildiği görülmektedir. Dolayısıyla yargılama esnasında kişi, yaş küçüklüğü sınırından uzaklaşmış ise, artık basit yargılama usulünü uygulamada bir sakınca yoktur.

Özetlersek fiili işlediği tarih itibarıyla 17 yaşında olan bir kişinin , 251/1. maddede basit yargılama usulünün “iddianamenin kabulünden sonra” gündeme geldiği düşünüldüğünde, bu tarih itibarıyla 18 yaşını doldurmuş ise artık bu usulün uygulanmasında bir sorun yoktur. Gerçekten 16 yaşında suç işleyen bir çocuk hakkında eğer 18 yaşına kadar bir yargılama yapılacak olur ise bu durumda failin cezasında sadece TCK m.31/3. madde kapsamında indirim yapılacak iken, bu kişinin 18 yaşını tamamlaması ve dolayısıyla basit yargılamanın süjesi olması ihtimalinde hem TCK m. 31/3 hem de 251/3 üncü fıkra kapsamında indirim yapılacaktır. Her ne kadar yukarıda da ifade edildiği üzere bu durum adaletsizliğe yol açsa da kanaatimize kanun koyucunun amacı muhakeme işlemlerinin yapıldığı esnada sanığın yaşının bu işlemleri idrak edecek bir yaşta olmasıdır. Şüpheli hakkında

103 Rapor, s.19.

104 Değirmenci, s.43.

105 Değirmenci, s.43.

soruşturma açılmasının ardından iddianamenin kabulünden sonra yani şüphelinin sanık sıfatına kavuşmasının ardından 18 yaşını tamamlaması ihtimalinde artık genel hükümlere göre başlanan muhakemenin, basit yargılamaya dönmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz. Bununla birlikte maddede gerek bu hususa gerekse de bahse konu adaletsizliğe engel ve açık bir düzenleme yapılması gerektiğini düşünmekteyiz.

251. Maddenin 8. ve son fıkrasında “*basit yargılama usulü kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen başka bir suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde bu usulün tatbik edilemeyeceği*” ifade edilmektedir. 251. madde gerekçesinde bu düzenlemenin sebebinin “*uygulamada yaşanabilecek sorunların önüne geçmek*” olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁶. Fıkırada kastedilen birlikte işlenmiş olma ifadesinin ne şekilde yorumlanacağına ilişkin uzlaştırma kurumuna müracaat edilmesi yerinde olabilir¹⁰⁷.

CMK’ nun 253/3. fıkrasında, uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte aynı mağdura karşı işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz denilmektedir. Belirtelim ki “*aynı mağdura karşı*” işlenme ölçütünün 7188 sayılı Kanun’la uzlaştırma kurumuna dahil edilmesi ancak basit yargılama usulü açısından benzer bir düzenlemenin olmamasının tereddütlere yol açması muhtemelse de bu durumun basit yargılamanın uzlaştırma gibi bir dava şartı olmaması nedeniyle aynı derecede sorun meydana getirmeyeceği ifade edilmektedir¹⁰⁸. Yazara katılmakla beraber yine de uzlaştırma kapsamında yaşanan tartışmalar ve Kanun değişikliğiyle meselenin çözülmeye çalışıldığı dikkate alınır, aynı sorunların basit yargılama açısından da çıkmasının beklenmemesi, “*aynı mağdura karşı*” ifadesinin 251. maddeye eklenmesinin daha yerinde olabileceği kanaatindeyiz.

6. Basit Yargılama Usulü Açısından İtiraz (CMK m.252/1—6)

a. Basit Yargılama Usulünün İtiraza Tabi Olması (CMK m.252/1)

252. Maddede kanun koyucu, basit yargılama usulünde itirazı düzenlemektedir. Kanun koyucu *basit yargılama usulü ile verilen hükümlere karşı itiraz edilebileceğini* öngörmekte ve (m.252/1) *süresi içinde itiraz edilmeyen hükümlerin kesinleşeceği* belirtilmektedir. Doktrinde basit yargılama açısından öngörülen itiraz usulünün, normalde itiraz kanun yolunun hükümler için geçerli olmamasına rağmen bu usul açısından geçerli olması bakımından, istisnai bir durum olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁹.

Kural olarak itiraz kanun yolu “*hakim kararları, kanunun açıkça belirttiği durumlarda da mahkemelerce son karardan önce verilen ara kararlardan mağdur olduğunu ileri süren ilgililerin başvurusu üzerine,*

106 Rapor, s.20.

107 Uzlaştırma açısından Yargıtay’ın benimsediği kriterler bakımından bkz. Değirmenci, s.44.

108 Tartışmalar için bkz. Değirmenci, s.44.

109 Değirmenci s.47.

*bu kararın gerek maddi ve gerekse hukuksal yönden başka bir yargı organı tarafından yeniden incelenmesini sağlayan bir denetim muhakemesi yoludur*¹¹⁰.

252. Madde kapsamında itiraz açısından da CMK m. 267 ve devamı hükümlerine müracaat edilecektir. Bu anlamda itiraz usulü 268/1. madde gereğince ilgililer tarafından kararın öğrenildiği günden itibaren yedi gün içinde basit yargılama neticesinde karar veren mahkemeye başvuru suretiyle gerçekleşecektir. İtiraza başvurmaya hakkı olanların tespitinde 260 vd. hükümleri de bu ihtimalde esas alınacaktır¹¹¹.

b. İtirazın Sonuçları (CMK m.252/2)

Hükme itiraz hakkı olan taraflarca yapılan itiraz üzerine hükmü veren mahkemece duruşma açılır. Kanun yolları açısından kimlerin başvuru hakkına sahip olduğu CMK' nun 260 ve devamı maddelerinde belirtilmiştir¹¹².

İtirazın kabulü üzerine basit yargılama usulü değil genel hükümlere göre yargılamaya devam olunur. Kanun koyucu tarafların gelmemesi ihtimalinde de duruşmanın yapılacağını ve yokluklarında 223. madde uyarınca hüküm verilebileceğini düzenlemektedir. Bu hususun taraflara gönderilecek davetiyede yazılacağını ifade etmektedir. Duruşmadan önce itirazdan vazgeçilmesi hâlinde duruşma yapılmaz ve itiraz edilmemiş sayılır.

Yukarıda basit yargılama usulü açısından geçerli olan itiraz usulünün, 5271 sayılı CMK'nun 267. madde ve devamında düzenlenen itiraz kanun yolundan farklılık gösterdiğini ifade etmiştik. 252/2. Fıkra da itiraz açısından yargılamanın duruşmalı olacağı, istisnai olarak duruşmasız olacağı ifade edilmektedir. Doktrinde de itiraz incelemesinin dosya üzerine duruşma açılmaksızın yapılacağı ifade edilmektedir¹¹³. Oysa 271. maddenin 1. fıkrasında “*Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafî veya vekil dinlenir*” şeklinde bir düzenleme öngörülmektedir. 268/2. Fıkra da “*Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir*” denilmektedir. Basit yargılama usulünde, kararını düzeltmesi açısından mahkemenin müracaat edebileceği yegâne usul duruşma açılmasıdır. Doktrinde bu usul açısından mahkemenin başka bir şekilde kararını düzeltme ihtimalinin göz ardı edildiği ifade edilmiştir¹¹⁴.

c. Duruşma Açılmasının Sonuçları (CMK m.252/3)

Üçüncü fıkra düzenlemesi gereğince, duruşması açılan ve genel hükümlere göre devam eden yargılama neticesinde Mahkeme'nin basit yargılama usulüne göre verdiği hükümle (m.251) bağlı olmadığı

110 Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s.684.

111 Değirmenci s.47.

112 Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s. 661 vd.

113 Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırıt/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin/Tok, s. 689.

114 Değirmenci, s.47.

anlaşılmaktadır. Bu anlamda itiraz halinde, sanığın 251/3. maddedeki indirim hakkından da yararlanma imkânı ortadan kalkacaktır. Belirtelim ki bu durumun 265. maddede yer verilen cezayı ağırlaştırma yasağına bir istisna teşkil ettiği ifade edilmektedir¹¹⁵. İtirazın sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hâllerde basit yargılama usulünün getirmiş olduğu indirim korunacaktır. Bu ifadenin mefhum-u muhalifinden sanığın itirazı halinde ceza indiriminin korunmayacağı anlaşılmaktadır.

İtirazın sanık dışındaki kişilerce yapıldığı halde indirimin korunmasının gerekçesi Adalet Komisyonu Raporu'nda “*Ancak, itirazın mağdur, müşteki veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapıldığı hallerde dörtte bir oranındaki bu indirim korunacaktır. Böylelikle, basit yargılama usulünden umulan faydanın gerçekleşmesi öngörülmektedir*” şeklinde belirtilmektedir¹¹⁶.

Doktrinde 252/2. fıkrada dolaylı bir cezayı aleyhe ağırlaştırma yasağının olduğu ifade edilmektedir¹¹⁷. Buna gerekçe olarak da “*itirazın sanık dışındaki kişiler tarafından yapıldığı hâllerde 251 inci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca yapılan indirim korunur*” şeklindeki düzenlemenin ilk hükümdeki ceza miktarının sabit kalacağı şeklinde anlaşılması gerektiği gösterilmektedir¹¹⁸. Aşağıda ifade edeceğimiz gerekçeler ışığında 252/2. fıkrada yer alan düzenlemenin dolaylı bir cezayı aleyhe ağırlaştırma yasağından ziyade *atipik bir cezayı ağırlaştırma yasağı* olduğu kanaatindeyiz.

Gerçekten *itirazın mağdur, müşteki veya Cumhuriyet savcısı tarafından yapıldığı hallerde* (CMK m.252/3) genel muhakeme usulü tatbik edilecek ve sanık hakkında cezaya hükmedildiğinde 251. maddede belirtilen ¼ lük indirim korunacaktır. Belirtelim ki burada kast edilen aleyhe itirazdır. Cumhuriyet savcısının sanık lehine itirazda bulunması ihtimaline ise aşağıda değineceğiz. Örneğimize dönersek, sanık hakkında basit yargılama neticesinde TCK m. 106/1 uyarınca 20 ay hapis cezası verilmiş ve şahıs hakkında ¼ lük indirim tatbik edilmiş olsun. Bu durumda sanığın alacağı ceza 15 ay hapis cezadır. Verilen hükme “*mağdur, müşteki veya Cumhuriyet savcısı*” itiraz ettiği takdirde genel muhakeme usulü tatbik edilecektir. Bu ihtimalde örneğin sanığın eyleminin TCK'nun 106/2. fıkrasına giren bir hale tekabül ettiği anlaşılıp sanığın cezasının 36 ay olduğuna hükmedilebilir ki bu ihtimalde ¼ lük indirim yapılırsa dahi sanığın cezası 27 ay olacaktır. Bu durumda indirim korunsu da sanığın, itiraz etmediği ceza aleyhine değişmektedir.

Bilindiği üzere aleyhe değiştirme yasağı, kanun yolu incelemesinden sonra geçerli olan ve cezanın miktar ve türünü belirleyen, esasında aleyhe bozma yasağı ilkesini tamamlayıcı bir ilkedir¹¹⁹. Aleyhe değiştirme yasağı, sanığın kanun yoluna başvurduğunda aleyhe bir durum ortaya çıkacağından korktuğu için müracaat etmekten vazgeçmesini engellemeyi amaçlamaktadır¹²⁰. Kuralın özü

115 Değirmenci, s.48. CMK'nun 265. maddesi “Cumhuriyet savcısı tarafından aleyhine kanun yoluna gidilen karar, sanık lehine bozulabilir veya değiştirilebilir. Cumhuriyet savcısı, kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda, yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan cezadan daha ağır bir cezayı içeremez” şeklindedir.

116 Rapor, s.20.

117 Değirmenci, s.48.

118 Görüş için bkz. Değirmenci, s.48.

119 Ünver / Hakeri, s.1910.

120 Ali Rıza Çınar, “Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, Cilt 19, No 2, s.647, 648.

“mahkemenin/yargıcın son hükümde öngördüğü yaptırım/ceza önceki hükümdekinden ağır olamaz” prensibine dayanmaktadır¹²¹.

Doktrinde aleyhe değiştirme yasağı kuralının olağan kanun yolları açısından istinaf ve temyiz bakımından olağanüstü kanun yolları yönünden ise kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi yollarında benimsendiği ifade edilse de CMK’nın altıncı kitabının genel hükümleri arasında yer alan Cumhuriyet savcısının sanık yararına kanun yoluna başvurması durumunda da bahse konu kuralın uygulanacağı belirtilmiştir¹²².

Doktrinde 265. maddenin yazımından hareketle yani kanun yolları açısından herhangi bir ayırım yapılmadığından yola çıkılarak, Cumhuriyet Savcısının sanık lehine itiraz yoluna başvurması halinde yeniden verilecek hükmün önceki hükümde yer alan cezadan daha ağır olmayacağı iddia olunabilir şeklinde bir görüşe rastlamak mümkün¹²³ ise de temyiz, istinaf, kanun yararına bozma ve yargılamanın yenilenmesi kanun yollarına ilişkin bahse konu kural açıkça düzenlenmiş olmasına karşın, itiraz açısından böyle bir yola başvurulmaması durumunun kanun koyucu tarafından itiraz kanun yolu açısından bahse konu kuralın tatbikinin istenmediği şeklinde anlaşılmasının da mümkün olduğu ifade edilmektedir¹²⁴.

Cezanın aleyhe ağırlaştırılması yasağının, olağan bir kanun yolu olması açısından itiraz kanun yolu bakımından da uygulanması mümkün ise de itiraz neticesinde verilen kararların niteliği dikkate alındığında bu yasağın itiraz açısından tatbik edilmediği ifade edilmektedir¹²⁵. Nitekim doktrinde aleyhte değiştirme yasağının yalnızca mahkûmiyet hükümleri bakımından etkisini göstereceği ifade edilmektedir¹²⁶.

Sonuç olarak kanaatimizce, sanığın diğer süjelerle birlikte yahut tek başına asliye ceza mahkemesinin verdiği karara itiraz edilmesi halinde, sanığın suçlu bulunması halinde sanığa verilen cezada 251 /3 üncü fıkrada yer alan indirim korunmayacaktır.

İtirazın sanık dışındaki “mağdur, müşteki veya Cumhuriyet savcısı” tarafından ve sanığın aleyhine ki burada Cumhuriyet savcısının sanık aleyhine itirazda bulunmasını kastetmekteyiz sanık hakkında genel muhakeme usulüne göre yürütülen yargılama neticesinde alacağı cezada indirim korunacaktır. Ancak sonuç ceza, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere farklılık arz edebileceğinden bu cezanın mutlaka ilk hükümdeki cezadan fazla olamayacağı söylenemez.

Son olarak 265. maddenin genel hüküm olması dikkate alındığında Cumhuriyet savcısı, kanun yoluna sanık lehine başvurduğunda, yeniden verilen hüküm önceki hükümde tayin edilmiş olan

121 Çınar, s.648.

122 Çınar, s.606. Belirtelim ki yazar bahse konu çalışmasında “Kuralın Uygulanabileceği Yasayolları ve Koşulları” başlığı altında itiraz kanun yolunu zikretmemektedir. s.634 vd.

123 Seydi Kaymaz, “Ceza Muhakemesinde Aleyhte Değiştirme Yasağı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, Cilt 19, No 2, s.1416.

124 Kaymaz, s.1416.

125 Değirmenci, s.48.

126 Kaymaz, s.1415.

cezadan daha ağır bir cezayı içeremez ifadesinin, Cumhuriyet savcısı sanık lehine itirazda başvuruda bulunması halinde cezanın aleyhe ağırlaştırılması yasağının muhafaza olunacağı kanaatindeyiz. Her ne kadar sanık, itiraz ettiği takdirde indirim korunmazken Cumhuriyet savcısının sanığın lehine itirazında indirimin korunması çelişkili görünebilirse de 265. maddenin 252. madde ile bertaraf edilmediği ve sanığın itirazı halinde indirim korunmaması sebebinin sanığın basit yargılamayı itiraz ile uzatmasının önüne geçme maksadı olduğu kanaatinden hareketle bu sonuca varılmaktadır.

Yukarıda ifade ettiğimiz CMK'nun 252. madde düzenlemesi ve 5271 sayılı CMK'da yer alan cezayı ağırlaştırma yasaklarına ilişkin düzenlemeler¹²⁷ dikkate alındığında kanun koyucunun basit yargılama açısından *atipik bir cezayı aleyhe ağırlaştırma yasağı* ihdas ettiği kanaatini uyandırmaktadır.

d. İtiraz Sonucu Verilen Hükümün Sanık Lehine Olması ve Diğer Hükümler (CMK m.252/4 – 6)

252/4. fıkrada itiraz üzerine verilen hükmün sanık lehine olması hâlinde, bu hususların itiraz etmemiş olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da itiraz etmiş gibi verilen kararlardan yararlanır denilmektedir. Bu durum bozmanın sirayeti kurumunun da sistem açısından kabul edildiğini göstermektedir¹²⁸. Maddenin 5. fıkrasında ise (252/5) ikinci fıkra uyarınca verilen hükümlere karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabileceği düzenlenmektedir.

Maddenin son fıkrası olan 252/6. fıkraya göre, birinci fıkradaki itirazın, süresinde yapılmadığı veya kanun yoluna başvuru hakkı bulunmayan tarafından yapıldığı mahkemesince değerlendirildiğinde dosya, 268. maddenin ikinci fıkrası uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderilir.

CMK'nun 268/2. fıkrası "*Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir*" şeklindedir. 268/3. Maddenin c bendi gereğince "*Asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesi*" yetkilidir. İtiraz merciin kararı kesin olduğu için (271/4) artık bu karar karşı olağan bir kanun yolu imkanı kalmamış olacaktır¹²⁹.

Doktrinde 251. maddede belirtilen sürenin geçmesi üzerine kesinleşen hüküm hakkında CMK m. 309 gereği kanun yararına bozma müessesinin tatbik edilebileceği belirtilmektedir¹³⁰.

127 Bkz. CMK m.265, 307/5, 283, 309/4-b, 323/2.

128 Doktrinde kanun yollarının etkilerinden aktarma, sirayet ve bazı hallerde geçerli olan durdurma etkisinden bahsedilmektedir. Buna göre sirayet "*denetim muhakemesine başvurmanın diğer sanıklara da sirayet etmesi*" şeklinde belirtilmektedir. Ünver/Hakeri, s.1906. Ayrıca bkz. Özbek/Doğan/Bacaksız, s.717. Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Kırt/Akcan/Özaydın/Tütüncü/Villemin./Tok, s.669. Ancak doktrinde itirazın aktarma ve durdurma etkisinin bulunmadığı da belirtilmektedir. Bkz. Özbek/Doğan/Bacaksız, s.744.

129 Değirmenci, s.48.

130 Değirmenci, s.48.

SONUÇ

7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı CMK'nun 250. maddesi ile yargı sistemimize dahil olan seri muhakeme usulü, ceza adalet sisteminin işleyişini hızlandırmak, suçun işlenmesine, ceza hukuku bakımından gösterilen reaksiyonun gecikmesinden kaynaklanan olumsuzlukları azaltmak ve kaynakları etkin kullanmak gibi amaçlarla sistemimize dahil edilmiştir. Ancak bu tip istisnai kurumlar, iddia, savunma ve yargılama makamlarının temel işlevleri ve şüpheli/sanık hakları bakımından endişe uyandırabilmektedir. Bu nedenle seri muhakeme usulünün uygulanma alanının kısıtlı bir katalog suç kapsamında kalması bu endişe verici durumu sınırlandırması bakımından olumludur.

Yukarıda izah ettiğimiz hususları tekrarlamamak adına burada, kısaca öneri ve eleştirilerimizi sıralamak istiyoruz:

Seri muhakeme usulü bakımından,

- Yönetmelik kapsamında, talebi hâlinde teklifi değerlendirmesi için şüpheliye bir ayı aşmamak üzere makul bir süre verilecektir (CMSMY m. 10/3). Ancak şüphelinin davet edilmesi ve şüphelinin bu davete icabet etmesi bakımından belirli bir düzenleyici süre söz konusu değildir. Kanaatimizce bu sürelerin kanun koyucu tarafından açık bir biçimde belirlenmesi, hızlılık ve çabukluk üzerine kurulmuş sistemin tasarlandığı gibi işlevsel bir hale gelmesini sağlayacaktır.
- Seri muhakeme usulü, olağan ceza muhakemesine nazaran, şüphelinin başta savunma hakkı olmak üzere, çeşitli haklarını kullanmaktan sarfınazar ettiği bir muhakeme türüdür. Bu nedenle söz konusu usulün uygulanması, şüphelinin layıkıyla bilgilendirilmesi ve bu usulün uygulanmasını kabul etmesine bağlıdır. Bu nedenle kanaatimizce kolluk veya savcının şifahi bilgilendirmesi dışında, yazılı bilgilendirmenin de yapılmış olması gerekir. En azından şüphelinin bilgilendirilmesi hususu tutanak altına alınmalıdır. Elbette bu durum, uygulamada karşılaşıldığı üzere, ifade ve sorgu öncesinde kişiye haklarının öğretilmesinde olduğu gibi otomatik bir tatbika dönüşmemelidir.
- Bilgilendirme aşamasının, uygulanacak yaptırımını kapsayacak şekilde ve teklif yapılırken şüphelinin bu teklifi kabul etmesiyle hangi yaptırımla karşılaşacağını tartışmasız bir şekilde biliyor olmasını ihtiva etmesi gerekmektedir. Teklif sürecinde CMK'nun 147. ve 148. maddeleri de kıyasen uygulanmalıdır.
- CMK bu düzenleme ile zorunlu müdafilik durumu meydana getirmiştir. Müdafî bu süreçte etkin bir rol oynayabilmelidir. Zira seri muhakeme usulünün kabul edilmesiyle şüpheli, aleni bir duruşmada yargılanma hakkından vazgeçtiğinden şüpheli ile müdafî arasında bir ön görüşme yapılmasına olanak tanınmalı, müdafîye, seri muhakeme usulüne ilişkin teklifin öncesinde dosyayı inceleme ve delilleri görme olanağı da sağlanmalıdır.
- Mahkeme'ye CMSMY'nin 13. maddesi ile talepten önce iadesi yetkisi verilmiş olsa da bu Mahkeme'yi salt bir onay merci olmaktan çıkarmamaktadır. Ayrıca hakimin talepten önce reddetmemesi halinde talepte belirtilen yaptırım doğrultusunda hüküm kurması gerekmektedir.

Hakimin yaptırımını değiştirme yetkisi bulunmamaktadır. Aynı husus, 250. maddenin 5., 6. ve 7. fıkraları bakımından da geçerlidir. Mahkeme'ye en azından, varılan anlaşmayı uygun bulup bulmama konusunda takdir yetkisi verilebilmeli, muhakeme süjelerine görüşlerini bildirme fırsatı da tanınmalıdır. Hatta TCK'nun 61. maddesinin uygulanarak yaptırımın belirlenmesi hususunda sadece maddi hatalar bakımından değil (CMSMY m. 13/2-b) alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirlenmesi, 50. madde kapsamında cezanın seçenek tedbirlere çevrilmesi halinde, çevrilen seçenek tedbirin uygunluğu, 51. madde kapsamında denetimli serbestlik tedbiri uygulanıyorsa, uygulanan tedbirin uygunluğu konularında, 231. ve 51. maddeler birlikte uygulama koşullarına sahip olup da 231. maddenin daha lehe olmasına rağmen uygulanmaması ihtimallerinde Mahkeme'ye en azından talepnameyi iade etme yetkisi tanınmalıdır.

– Davanın reddi, düşme, ceza verilmesine yer olmadığı ve hatta derhal beraat kararı verme koşullarının oluştuğu hallerde Mahkeme'nin bu kararlara hükmedebilme yetkisi olmalıdır.

– Kurulan hükme itiraz mümkündür. Buna karşılık genel hükümlere göre soruşturmanın sonuçlandırılması için dosyanın Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesi olasılığında, savcı bu kararla bağlıdır; bu karara karşı gidilebilecek bir kanun yolu yoktur.

– Kendisine seri muhakeme talep yazısı gelen Mahkeme, talep yazısında olaylarla ilişkilendirilerek açıklanan fiilin, m. 250/1. kapsamındaki katalog suçlardan biri olmadığını, savcının fiilin hukuki nitelendirmesini yanlış yaptığını düşünüyorsa, talebi reddedebilecektir.

– Şüphelinin teklifi kabul etmesi ve fakat suçun iştirak halinde işlendiğinin sonradan anlaşılması durumunda, hüküm verilinceye kadar değil, itiraz kanun yoluna başvurulmuşsa karar verilinceye kadar, henüz başvurulmamışsa itiraz süresi doluncaya kadar iştirak eden şüpheliye seri muhakeme usulü teklifi götürülebilmelidir.

Çalışmamızın bir diğer kısmını oluşturan basit yargılama usulü de seri muhakeme usulü gibi 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı CMK'nun 251 ve 252 nci maddesi ile ceza muhakemesi sistemimize dahil olmuştur. Kurum, belirli cezanın altındaki suçlar açısından genel muhakeme usulüne başvurulmadan alternatif bir yargı usulü getirilmesini amaçlamaktadır. Ancak bu benzer amaçla sistemimize dahil olan seri muhakeme usulü bakımından geçerli olan ve esasen alternatif çözümler açısından gündeme gelen kimi sorunlar farklı şekillerde basit muhakeme açısından da söz konusu olmaktadır. Esasen belirli bir cezanın altında kalan suçlar açısından alternatif bir yargılama usulünün öngörülmesi, genel muhakeme usulünden vazgeçilerek gerek mahkemelerin yoğun iş yükünün azaltılması gerekse de yargılamanın süjelerinin ciddi bir mesai harcamalarının önüne geçilmesi açısından olumludur. Buna karşın yukarıda ifade ettiğimiz ve aşağıda kısaca sıralayacağımız eleştirilerin de kurum açısından söz konusu olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

– Öncelikle kurumun ismi açısından, olumsuz bir izlenim veren *basit yargılama* ifadesi yerine gerek kurum adının seri muhakeme usulü ile de uyumlu olarak "*seri yargılama usulü*" yahut "*seri kovuşturma usulü*" şeklindeki bir ifadenin tercihinin daha yerinde olabileceği kanaatindeyiz.

– Basit yargılama usulünün *adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlar* açısından söz konusu olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte uygulamada suçların daha ağır veya daha fazla cezayı gerektiren nitelikli halleri açısından söz konusu olabilecek sorunların önceden halledilerek basit yargılama usulü açısından suçların daha ağır veya daha hafif cezayı gerektiren nitelikli hallerinin dikkate alınıp alınmayacağına ilişkin açık bir düzenlemenin kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

– Kurumun tatbikinin Mahkemenin takdirine dayalı olmasının, kurumun ihdas gayesi ile çeliştiği kanaatindeyiz bu anlamda özellikle kurumun bazı mahkemeler tarafından tatbik edilmesi ancak diğer mahkemeler tarafından edilmemesinin çeşitli eşitsizliklere neden olacağı söylenebilir.

– CMK'nun 251/2. fıkrasında basit yargılama usulünün ne şekilde tatbik edileceğine ilişkin düzenlemenin yeterli açıklıktan uzak olması karşısında kurumun ne şekilde işleyeceğine ilişkin açık bir düzenleme yahut seri muhakeme açısından öngörüldüğü üzere konu hakkında bir yönetmeliğin kabul edilmesi gerektiği ifade edilebilir. Kurumun yazılılık esasına bağlı olduğu görülmekte, bu durumun kanun koyucunun politikası olduğu kabul edilmekle birlikte özellikle sanığın, adil bir yargılanma açısından haklarının korunabilmesi açısından en azından suçlama açısından sözlü şekilde ve aydınlatıcı olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir.

- TCK'nun 61. maddesinin CMK'nun 251/3. fıkrası gereğince sanığın cezasının belirlenmesinde dikkate alınacağına öngörülmesi karşısında, 61. maddede yer alan ve çalışmamızda yer verdiğimiz kimi subjektif unsurların duruşma olmaksızın ne şekilde tespit edileceği belirsizdir. Seri muhakeme usulü açısından söz konusu olan karşılıklı teklif/kabul gibi bir usulün basit yargılama açısından söz konusu olmamasına karşın, sırf kurumun uygulanması karşısında sanığın cezasında indirim yapılması özellikle de kurumun tatbikinin Mahkemenin takdirinde olması karşısında anlaşılabilir değildir.

– Sanığın yazılı olarak HAGB'na karşı çıkmaması halinde, HAGB'na karar verilebilmesi ciddi sıkıntılar doğuracak bir düzenlemedir. Yine yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik gibi hallerde kurumun uygulanamayacak olması anlaşılır olsa da çalışmamızda ifade edilen gerekçelerle uygulamada bu kişiler açısından meydana gelebilecek eşitsizliklerin dikkate alınması ve düzenlemenin daha açık şekilde yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

– Basit yargılama açısından itiraz kurumunun söz konusu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte kurumun aleyhe değiştirme yasağı gibi düzenlemeler dikkate alındığında tartışmalara konu olacağı, bu sebeple ya maddede yer verilen *atipik* düzenlemelere yer verilmemesi ve uygulamanın 265 ve devamı maddeleri dikkate alınarak ele alınması yahut tamamen basit yargılamaya ilişkin itiraz usulünün basit yargılama açısından açık şekilde ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Anbarlı Bozatay, Şeniz/ Ürünel, Avni Akın, “Ceza Muhakemesi Kanunu Kapsamında Uzlaştırma Kapsamına Giren Suçlar: Kuramsal ve Hukuksal Bir Değerlendirme”, *Yönetim Bilimleri Dergisi /Journal of Administrative Sciences*, 2018, Cilt/Volume 16, Sayı/N: 32.

- Apiş, Özge**, “Güncel Yargı Kararları ve Yasa Değişiklikleri Işığında İfade Alma ve Sorgu Sırasında Şüpheli/Sanığın Hakları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2019, Cilt 25, Sayı 1.
- Artuk, M.Emin / Gökçen, Ahmet / Alşahin, M.Emin / Çakır, Kerim**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2020, 14.Baskı.
- Bacaksız, Pınar**, “İddianame Pazarlığı (*Plea Bargaining*)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Ağustos 2008, Sayı: 7.
- Balo, Yusuf Solmaz / Çetintürk, Ekrem**, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2013, C. XVII.
- Bıçak, Vahit**, “Onarıcı Adalet Yaklaşımıyla Ceza Adalet Sisteminin Yeniden İnşası (Tebliğ)”, Adalet Şurası 10 – 11 Ocak 2018 / Ankara, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi & Sheraton Hotel III. Oturum Türk Ceza Hukukunda Adalet Anlayışı, <https://www.bicakhukuk.com/wp-content/uploads/2018/01/Vahit-B%C4%B1%C3%A7ak-2018-Adalet-%C5%9Euras%C4%B1-Tebli%C4%9F.pdf>, (Erişim Tarihi 18.12.2019).
- Centel, Nur/ Zafer, Hamide**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 9.Baskı, İstanbul 2012.
- Çakır, Kerim**, “Uzlaştırmanın Kapsamı ve Şartları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Haziran 2018, Cilt 24, Sayı 1.
- Çınar, Ali Rıza**, “Aleyhe Değiştirme Yasağı Kuralı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, Cilt 19, No 2.
- Değirmenci , Olgun**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü (CMK m.251-252)”, Ocak 2020, *Terazi Hukuk Dergisi*, C:15 (1), S. 161,:36-51.
- Dülger, Murat Volkan**, Yargı Reformu: Gerçekten Bir Reform Mu? https://www.academia.edu/40554795/Yarg%C4%B1_Reformu_Ger%C3%A7ekten_Bir_Reform_Mu, (Erişim Tarihi:13.04.2020).
- Ekici, Şahin, Meral / Yemenici, Kürşat**, “6763 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler Işığında Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma”, *ERÜHFD*, 2018, C. XIII, S. 1.
- Erdem, Mustafa Ruhan/ Şentürk, Cahide**, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m. 250)”, *Ceza Hukuku Dergisi*, 2019, C: 14, S: 41.
- Gödeklî, Mehmet**, “Türk Ceza Öğretisi ve Uygulamasında Etkin Pişmanlık”, *TAAD*, (Ocak 2017), Yıl:7, Sayı:29. https://www.researchgate.net/publication/329372057_Turk_Ceza_Ogretisi_ve_Uygulamasinda_Etkin_Pismanlik_Effective_Repentance_in_Turkish_Criminal_Doctrine_and_Practice, (Erişim Tarihi: 9.1.2020)
- Gökçen, Ahmet/ Balcı, Murat/ Alşahin, M. Emin/ Çakır, Kerim**, Ceza Muhakemesi Hukuku 4.Baskı, Ankara 2020.
- Kaşlı, Enver**, “Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı ve Türkiye’de Basit Yargılama Kanun Taslağının Değerlendirilmesi”, *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, 2016, C.18, S.3.
- Kaymaz, Seydi**, Ceza Muhakemesinde Aleyhte Değiştirme Yasağı, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 2013, Cilt 19, No 2.
- Kudlich, Hans**, “Akademik Bakış: Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti ve Maslahata Uygunluk İlkeleri Arasındaki Denge”, *Ceza Hukuku Dergisi*, Ağustos 2010, Cilt:7, Sayı: 19.
- Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe**, Muhakeme Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 18.Baskı, İstanbul 2010.
- Özbek, Veli Özer / Doğan, Koray / Bacaksız, Pınar**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 12.Baskı Ankara 2019.
- Özen, Mustafa**, “Kamu Davası Açma Konusunda Benimsenen İlkeler, Cumhuriyet savcısının Takdir Yetkisi ve İddianamenin İadesi”, *Ankara Barosu Dergisi*, 2009, Y.67, S. 3.
- Özgenç, İzzet**, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14.Bası, Ankara 2018.

- Öztürk, Bahri / Erdem, M. Ruhan**, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku, 19.Baskı, Ankara 2019.
- Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, M.Ruhan/Gezer, Özge Sırma/Kırıt, Yasemin F.Saygılar/ Akcan, Esra Alan/ Özaydın, Özdem / Tütüncü, Efser Erden/ Villemin, Derya Altınok/Tok, Mehmet Can**, Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku, 13.Baskı, Ankara 2019.
- Sevük Yokuş, Handan**, “Çocuk Yargılamasında Ön Ödeme ve Sulh Hakiminin Ceza Kararnamesi”, *TBB Dergisi*, 2004, S. 52.
- Tunç, Nazım**, Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma, Bilecik Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilecik 2010.
- Uğurlubay, Gülsün A. Aygörmez / Haydar, Nuran/ Korkmaz, Mehmet**, “Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, (2019/2).
- Ünver, Yener/Hakeri, Hakan**, Ceza Muhakemesi Hukuku, (3 Cilt), 15.Baskı, Ankara, 2019.
- Yapar, Mehmet Emin**, Amerika Birleşik Devletleri Federal Ceza Hukukunda Plea Bargaining (İddia Pazarlığı) Kavramı Ve Uygulaması, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya 2012.
- Yenisey, Feridun/ Nuhoglu, Ayşe**, Ceza Muhakemesi Hukuku, 7.Baskı, Ankara 2019.
- Yurtcan, Erdener**, “Önödeme ve Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi Yolları Aynı Konuda Peşpeşe Uygulama Alanı Bulabilir mi?”
<https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/07BA79DF74414FA296.479.5353268588D?doi=>, (E.T. 19.3.2020).
- Yücel, Mustafa**, “Ceza Adaletinde Sapmalar”, *TBB Dergisi* 2013 (105).
<https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi.17.03.2020).
- <http://www.kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/68d2396f-671d-454b-8d3f6b05ea4cc809?excludeGerce=False&wordsOnly=False> (Erişim Tarihi: 10.04.2020).